

Handledning för tillämpningen av

Bryssel IIa-förordningen

Innehållsförteckning

1. Allmän inledning	4
1.1. Geografiskt tillämpningsområde – artikel 2.3	5
1.2. Bestämmelser om ikraftträdande – artikel 72	5
1.3. Övergångsbestämmelser – artikel 64	5
2. Äktenskapsmål	8
2.1. Inledning	9
2.2. Materiellt tillämpningsområde i äktenskapsmål	9
2.3. Vilka domstolar har behörighet i äktenskapsmål?	9
2.4. Litispendens – eller vad som händer om talan väcks i två medlemsstater – artikel 19.1	15
2.5. Erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål	15
3. Föräldraansvar	18
3.1. Materiellt tillämpningsområde	19
3.2. Vilken medlemsstats domstolar är behöriga i mål om föräldraansvar?	23
3.3. Överföring till en domstol som är bättre lämpad att pröva målet – artikel 15	34
3.4. Vad händer om talan väcks i två medlemsstater?	38
3.5. Liknande talan väcks i två olika stater för samma barn – artikel 19.2	38
3.6. Erkännande och verkställighet – allmänt	40
3.7. Bestämmelserna om umgänge (kontakt) – Erkännande och verkställighet – artiklarna 40 och 41	43
4. Bestämmelserna om internationella bortföranden av barn inom EU	48
4.1. Allmän inledning – artiklarna 10, 11, 40, 42, 55 och 62	49
4.2. Domstols behörighet vid fall av bortförande av barn	51
4.3. Bestämmelser som garanterar ett snabbt återlämnande av barnet – artikel 11.1–11.5	53
4.4. Vad händer om domstolen beslutar att barnet inte ska återlämnas? – artikel 11.6 och 11.7	58

5. Verkställighet	68
5.1. Verkställighetens betydelse – allmänt	69
5.2. En dom ska verkställas på samma villkor som om den hade meddelats i den verkställande medlemsstaten – artikel 47.2	70
5.3. Rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)	71
6. Hörande av barnet – artiklarna 23, 41 och 42	76
6.1. Barn ska ges möjlighet att komma till tals	77
6.2. Undantag från skyldigheten att beakta barnets åsikter	77
6.3. Förfarande för att inhämta barnets åsikter	77
6.4. Hur man inhämtar barnets åsikter	77
6.5. Utbildning i att inhämta barnets åsikter	78
6.6. Syftet med att beakta ett barns åsikter	78
6.7. FN:s konvention om barnets rättigheter	80
7. Samarbete mellan centralmyndigheter och mellan domstolar – artiklarna 53–58	82
7.1. Det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område – artikel 54	83
7.2. Centralmyndigheternas uppgifter – artikel 55	83
7.3. Underlätta överenskommelser – artikel 55 e	83
7.4. Placering av barn i en annan medlemsstat – artikel 56	84
7.5. Centralmyndigheternas resurser	85
7.6. Samarbete mellan domstolar	85
7.7. Domare som fungerar som kontaktpersoner	86
8. Förhållandet mellan förordningen och 1996 års Haagkonvention om skydd för barn – artiklarna 61 och 62	88
8.1. De båda rättsakternas tillämpningsområde	89
8.2. Ratificering av EU:s medlemsstater	89
8.3. Vilka fall omfattas av förordningen och vilka omfattas av 1996 års konvention? — artiklarna 61 och 62	89
Förteckning över tabeller och flödesscheman i denna handledning	92
Förteckning över mål som nämns i denna handledning	
EU-domstolens domar	92
Europadomstolens mål	93

A close-up photograph of an adult hand holding a child's hand. The adult's hand is larger and has a grey sleeve cuff visible. The child's hand is smaller and has a colorful striped sleeve cuff (red, yellow, green, blue) visible. They are holding hands against a clear blue sky with some faint, out-of-focus branches in the background.

1. Allmän inledning

1.1. Geografiskt tillämpningsområde – artikel 2.3

Förordningen, i dagligt tal kallad Bryssel II-förordningen eller ibland Bryssel IIa⁽¹⁾, gäller i alla medlemsstater i Europeiska unionen med undantag av Danmark. Förordningen är direkt tillämplig i medlemsstaterna, som är bundna av den, och har företräde framför nationell lagstiftning.

1.2. Bestämmelser om ikraftträdande – artikel 72

Förordningen började tillämpas den 1 mars 2005 av 24 av de dåvarande medlemsstaterna. De medlemsstater som tillkommit senare började tillämpa förordningen den dag då de anslöt sig till unionen.⁽²⁾ Förordningen tillämpas i sin helhet på följande:

- Rättsliga förfaranden som har inletts.
- Handlingar som har upprättats eller registrerats som officiella handlingar.
- Överenskommelser mellan parter som har ingåtts efter den dag då förordningen började tillämpas enligt artikel 72 (artikel 64.1).

(1) Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

(2) Bulgarien och Rumänien den 1 januari 2007 och Kroatien den 1 juli 2013.

1.3. Övergångsbestämmelser – artikel 64

Förordningens bestämmelser om erkännande och verkställighet gäller, i fråga om rättsliga förfaranden som har inletts före den 1 mars 2005, tre kategorier av domar:

- a) Domar som meddelats från och med den 1 mars 2005 i förfaranden som har inletts före den dagen men efter det att Bryssel II-förordningen trädde i kraft (artikel 64.2)⁽³⁾.
- b) Domar som meddelats före den 1 mars 2005 i förfaranden som har inletts efter det att Bryssel II-förordningen trädde i kraft i mål och ärenden som omfattas av Bryssel II-förordningen (artikel 64.3).
- c) Domar som meddelats före den 1 mars 2005 men efter det att Bryssel II-förordningen trädde i kraft i förfaranden som har inletts innan Bryssel II-förordningen trädde i kraft (artikel 64.4).

Sådana domar som omfattas av dessa kategorier erkänns och verkställs i enlighet med kapitel III i förordningen på vissa villkor:

- För en dom som avses i a och c: Under förutsättning att den domstol som meddelade domen har grundat sin behörighet på bestämmelser som överensstämmer med förordningen, med Bryssel II-förordningen eller med en konvention som gällde mellan ursprungsmedlemsstaten och den verkställande medlemsstaten vid den tidpunkt då förfarandet inleddes.

(3) Rådets förordning (EG) nr 1347/2000. Se EGT L 160, 30.6.2000, s. 19. Bryssel II-förordningen trädde i kraft den 1 mars 2001.

- För en dom som avses i b och c: Under förutsättning att den avser äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap eller en fråga om föräldraansvar för makarnas gemensamma barn som har prövats i samband med sådana äktenskapsmål.

Observera att kapitel III i förordningen om erkännande och verkställighet gäller i sin helhet för sådana domar, inbegripet bestämmelserna i avsnitt 4 i det kapitlet, där det anges att vissa typer av domar undantas från exekvaturförfarandet (se kapitel 3 punkt 3.6 och kapitel 4 nedan).

2. Äktenskapsmål

2.1. Inledning

Förordningens bestämmelser om äktenskapsmål har övertagits praktiskt taget oförändrade från Bryssel II-förordningen⁽⁴⁾. Den förordningens bestämmelser hade i sin tur övertagits från konventionen av den 28 maj 1998⁽⁵⁾ i samma fråga. Den konventionen trädde dock aldrig i kraft. Vad som skrivits om konventionen och förordningen kan därför tjäna som vägledning även beträffande denna förordning när det gäller äktenskapsmål. Till exempel skulle den förklarande rapporten om konventionen kunna vara till hjälp i detta sammanhang⁽⁶⁾.

2.2. Materiellt tillämpningsområde i äktenskapsmål

Förordningen innehåller bestämmelser om behörighet, erkännande och verkställighet av domar i civilmål om äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap (nedan kallat *äktenskapsmål*). Den behandlar inte grunderna för äktenskapsskillnad, tillämplig lag för äktenskapsskillnad⁽⁷⁾ eller därmed förbundna frågor, såsom underhållsskyldighet (8), fördelningen av egendom⁽⁹⁾ eller arvsfrågor⁽¹⁰⁾.

(4) Se fotnot 3 ovan.

(5) Se EGT C 221, 16.7.1998, s. 1.

(6) Se EGT C 221, 16.7.1998, s. 27.

(7) Se rådets förordning (EU) nr 1259/2010 av den 20 december 2010, EUT L 343, 29.12.2010, s. 10, som inte tillämpas i alla medlemsstater.

(8) Se rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008, EUT L 7, 10.1.2009, s. 1.

(9) Se förslag till rådets förordning om domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet i mål om makars förmögenhetsförhållanden, KOM(2011) 126, 16.3.2011.

(10) Se Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012, EUT L 201, 27.7.2012, s. 107, som inte tillämpas i alla medlemsstater.

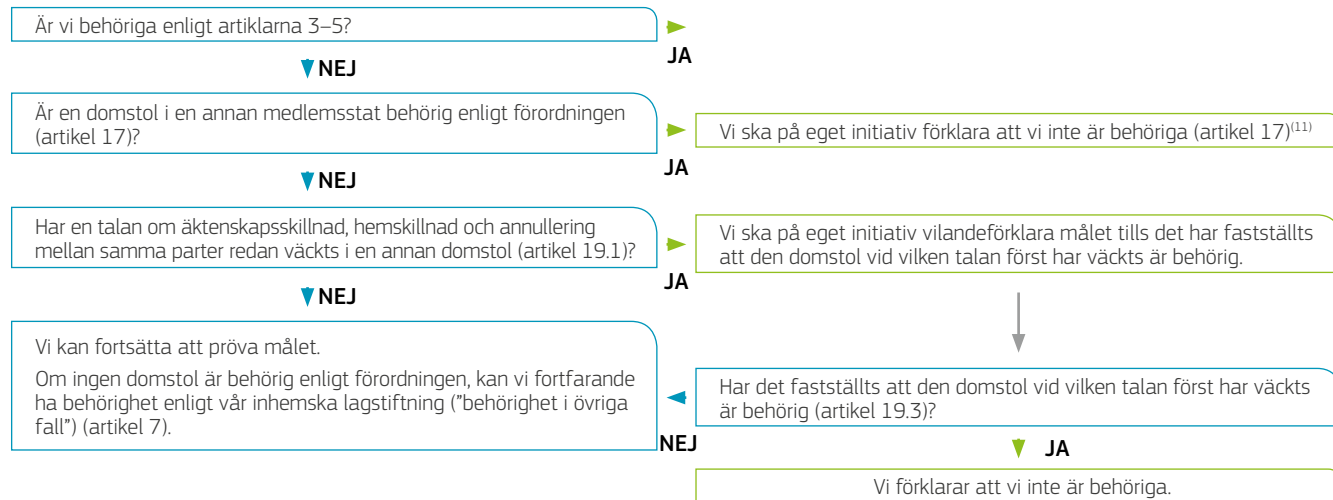
2.3. Vilka domstolar har behörighet i äktenskapsmål?

2.3.1. Inledning om behörighetsregler

Behörighetsreglerna i artikel 3 avgör vilken medlemsstats domstolar som är behöriga men inte hur behörigheten är fördelad mellan domstolar inom den medlemsstaten. Denna fråga regleras i den nationella lagstiftningen i varje medlemsstat om vilken domstol som är behörig i äktenskapsmål.

2.3.2. Behörighetsregler – rättslig analys

En domare vars domstol mottar en ansökan om äktenskapsskillnad gör följande bedömning:

(11) Se punkt 2.3.5.

2.3.3. De olika behörighetsgrunderna i äktenskapsmål – artikel 3

Det finns ingen allmän behörighetsregel för äktenskapsmål. I stället anges i artikel 3 sju behörighetsgrunder. Makarna får göra en ansökan om äktenskapsskillnad vid domstolarna i den medlemsstat där

- a. de har hemvist.
- b. de senast hade hemvist om en av dem fortfarande är bosatt där.
- c. någon av makarna har hemvist, om ansökan är gemensam.
- d. svaranden har hemvist.
- e. sökanden har hemvist om sökanden har varit bosatt där i minst ett år omedelbart innan ansökan gjordes.
- f. sökanden har hemvist om sökanden har varit bosatt där i minst sex månader omedelbart innan ansökan gjordes och sökanden är medborgare i den medlemsstaten.
- g. båda makarna är medborgare eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, båda makarna har "domicil").

2.3.4. Alternativa behörighetsgrunder

Behörighetsgrunderna för äktenskapsmål är alternativa, och det finns ingen hierarki, och således ingen rangordning, dem emellan. EU-domstolen tog i sin dom i Hadadi-målet⁽¹²⁾ ställning till om det fanns en sådan hierarki då båda makarna var medborgare i samma två medlemsstater. Kontentan av domstolens beslut beskrivs i nedanstående ruta.

Makarna bodde tillsammans och hade hemvist i medlemsstat A. De var också medborgare både i den medlemsstaten och i medlemsstat B. När de separerade ansökte både W och H om äktenskapsskillnad, W i A och H fyra dagar senare i B, samtidigt som båda två fortsatte att vara bosatta i A. Domstolen i B beviljade äktenskapsskillnad. Den äktenskapsskillnaden kunde därför i princip erkännas och verkställas.

Samtidigt vägrade domstolen i första instans i A att godkänna W:s ansökan om äktenskapsskillnad. När W överklagade domen upphävde appellationsdomstolen i A beslutet och förklarade att domstolens beslut i B inte kunde erkännas i A. H överklagade detta, och fallet hänsköts till EU-domstolen.

Domstolen ombads att ta ställning till tre frågor:

- Ska artikel 3.1 b i förordningen tolkas så att, när makarna är medborgare både i den stat där den domstol vid vilken målet har anhängiggjorts är belägen och i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, det är medborgarskapet i den förstnämnda medlemsstaten som är avgörande?
- Om den första frågan besvaras nekande, ska denna bestämmelse tolkas så att den, när vardera maken har dubbelt medborgarskap i samma medlemsstater, avser medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast?

(12) Se EU-domstolens dom av den 16 juli 2009 i mål C-168/08, Hadadi mot Hadadi, REG 2009, s. I-6871.

- Om den andra frågan besvaras nekande, ska det anses att makarna har ytterligare en möjlighet enligt denna bestämmelse, nämligen att välja att väcka talan vid en domstol i någon av de stater i vilka de båda är medborgare?

Domstolen svarade på följande sätt:

- När domstolen i den medlemsstat där domen görs gällande – i detta fall A – ska kontrollera huruvida domstolen i den medlemsstat där domen meddelats – i detta fall B – skulle ha varit behörig enligt artikel 3.1 b i förordningen, utgör den sistnämnda bestämmelsen hinder för att domstolen i A anser att makarna, vilka är medborgare i både A och B, enbart är medborgare i A. Domstolen i A ska tvärtom beakta den omständigheten att makarna även är medborgare i B, och att domstolarna i den sistnämnda staten även skulle ha kunnat vara behöriga att avgöra tvisten.
- Det system för fördelning av behörighet som fastställs i förordningen i fråga om upplösning av äktenskap bygger på tanken att det inte är uteslutet att det samtidigt kan finnas flera behöriga domstolar. Det anges tvärtom uttryckligen att det finns flera behöriga domstolar, utan att det fastställs någon rangordning mellan dem.
- Medan de kriterier som uppräknas i artikel 3.1 a i flera avseenden utgår från makarnas hemvist, utgörs det kriterium som anges i artikel 3.1 b av den medlemsstat "i vilken båda makarna är medborgare eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, båda makarna har domicil". Förutom beträffande de

två sistnämnda medlemsstaterna, är domstolarna i de andra medlemsstater i vilka makarna är medborgare således behöriga att pröva ett mål om upplösning av äktenskap.

- Den andra och den tredje frågan ska således besvaras på följande sätt: När båda makarna är medborgare i samma två medlemsstater utgör artikel 3.1 b i förordningen hinder för att domstolarna i en av dessa medlemsstater inte ska anses behörig med anledning av att käranden saknar annan anknytning till den medlemsstaten. Domstolarna i de medlemsstater i vilka makarna är medborgare är tvärtom behöriga med stöd av den nämnda bestämmelsen. Makarna kan följaktligen välja att väcka talan vid domstol i en av de nämnda staterna.

2.3.5. Prövning av behörighetsfrågan – artikel 17

Om talan som väcks vid en domstol i en medlemsstat avser ett äktenskapsmål som domstolen inte är behörig att ta upp enligt förordningen och en domstol i en annan medlemsstat är behörig, ska den förstnämnda domstolen självantaga förklara sig obehörig. I mål A⁽¹³⁾ gav EU-domstolen följande vägledning om vad domstolen bör göra under sådana förhållanden:

(13) Dom av den 2 april 2009 i mål C-523/07, A, REG 2009, s. I-2805.

"En domstol i en medlemsstat ska, för det fall den helt saknar behörighet, förklara sig obehörig utan att den härvid är skyldig att överlämna målet till en domstol i en annan medlemsstat. I den mån det krävs för att tillvarata barnets bästa är den nationella domstol som självantagit förklarat sig obehörig emellertid skyldig att direkt eller genom den centralmyndighet som utsetts i enlighet med artikel 53 i förordning nr 2201/2003 underrätta den behöriga domstolen i en annan medlemsstat om detta."

2.3.6. Exempel på behörighetsreglernas tillämpning

Exempel 1: Båda makarna har hemvist i samma medlemsstat

En man som är medborgare i medlemsstat A är gift med en kvinna som är medborgare i medlemsstat B. Paret har hemvist i medlemsstat C. Efter några år försämras äktenskapet och hustrun vill ha skilsmässa. En av makarna kan ansöka om äktenskapsskillnad vid domstolarna i medlemsstat C enligt artikel 3 på grundval av att de har hemvist där. Hustrun kan inte vända sig till domstolarna i medlemsstat B med åberopande av att hon är medborgare där, eftersom det enligt artikel 3.1 b krävs att båda makarna har samma nationalitet.

Exempel 2: Makarna har hemvist i olika medlemsstater

Makar, som tidigare har haft hemvist i medlemsstat A, separerar. H, som är medborgare i denna medlemsstat, stannar kvar där, medan W

bosätter sig i medlemsstat B som hon är medborgare i. Makarna har följande alternativ: Både H och W kan ansöka om äktenskapsskillnad vid en domstol i A, på grund av att detta var båda makarnas senaste hemvist och H fortfarande är bosatt där. H kan även ansöka vid domstolen i B när W har fått hemvist där. W kan också ansöka vid domstolen i A på grund av att H har hemvist där och i B där hon är medborgare och har hemvist om hon har varit bosatt där i minst sex månader omedelbart innan ansökan gjordes.

Exempel 3: Båda makarna är medborgare i en medlemsstat

Makarna H och W är båda medborgare i medlemsstat P men har varit bosatta i medlemsstat A. När de separerar lämnar de båda A. H bosätter sig i medlemsstat B och W i C. Båda makarna kan omedelbart ansöka om äktenskapsskillnad vid domstolarna i P på grund av att de båda är medborgare där. Alternativt kan de ansöka vid domstolarna i sina nya hemvistländer när de har varit bosatta där i minst ett år.

Exempel 4: Makarna är medborgare i olika medlemsstater

Makarna W och H, som är bosatta i medlemsstat S, är medborgare i medlemsstaterna G respektive H. När de separerar återvänder W till G medan H bosätter sig i en annan medlemsstat N. I detta fall har de följande alternativ: W kan ansöka om äktenskapsskillnad vid domstolarna i N när H har fått hemvist där. W kan ansöka om äktenskapsskillnad i G, den medlemsstat där hon är medborgare, när hon har fått hemvist där och varit bosatt där i sex månader. H kan även ansöka om äktenskapsskillnad i G när W har fått hemvist där. H kan

endast ansöka om äktenskapsskillnad i N när han har varit bosatt där i ett år och har fått hemvist där.

Exempel 5: En av makarna är inte medborgare i en EU-medlemsstat

Innan de separerade bodde makarna tillsammans och hade gemensamt hemvist i medlemsstat A. W är medborgare i medlemsstat B, medan H är medborgare i tredjeland C. När makarna separerar stannar W kvar i medlemsstat A och H återvänder för att bosätta sig i C. Både H och W kan ansöka om äktenskapsskillnad vid en domstol i A, på grund av att detta var båda makarnas senaste hemvist och W fortfarande är bosatt där. Om W hade lämnat A och bosatt sig i B där hon är medborgare hade hon kunnat ansöka om äktenskapsskillnad där när hon har hemvist där och har varit bosatt där i minst sex månader innan ansökan gjordes.

Några aspekter av denna situation behandlades i ett mål i EU-domstolen⁽¹⁴⁾ där maken hävdade att det inte fanns någon grund för behörighet enligt förordningen, eftersom maken varken hade hemvist eller var medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen. Hon hävdade att enligt den nationella lagstiftningen i B var domstolarna i den medlemsstat i vilken hon är medborgare behöriga med stöd av artiklarna 6 och 7.

(14) Se dom av den 29 november 2007 i mål C-68/07, Sundelind Lopez mot Lopez Lizazo, REG 2007, s. I-10403.

EU-domstolen ansåg att så länge en domstol i en medlemsstat är behörig enligt förordningen ska en annan domstol där talan väckts enligt artikel 17 självantagligen förklara sig obehörig. Domstolen ansåg att artiklarna 6 och 7 inte kan användas för att låta behörighetsreglerna i den nationella lagstiftningen i en medlemsstat avgöra vilken domstol som är behörig.

2.3.7. Exklusiv behörighet – artikel 6

Behörighetsgrunderna är exklusiva i så måtto att talan mot en make som har hemvist eller som är medborgare i en medlemsstat (eller som har "domicil" i Förenade kungariket eller Irland) endast får väckas vid en annan medlemsstats domstolar på grundval av bestämmelserna i artiklarna 3–5 i förordningen.

2.3.8. Behörighet i övriga fall – artikel 7

Om de bestämmelser som anges i artiklarna 3–5 inte ger behörighet åt en domstol i någon medlemsstat får de nationella behörighetsreglerna i varje medlemsstat tillämpas för att avgöra huruvida en domstol i en medlemsstat är behörig. På grund av bestämmelsernas exklusivitet i de artiklarna, i enlighet med artikel 6, gäller bestämmelsen i artikel 7.1 endast med avseende på en svarande som inte har hemvist eller är medborgare i en medlemsstat (eller har "domicil" i Förenade kungariket och Irland). Mot en sådan svarande får behörighetsreglerna i en medlemsstat åberopas av

varje medborgare i den medlemsstaten och varje medborgare i en annan medlemsstat som har hemvist i den staten.⁽¹⁵⁾

2.3.9. Avtal om behörig domstol i äktenskapsmål i frågor som rör föräldraansvar

Artikel 12 innehåller en bestämmelse om avtal om domstols behörighet, och av denna följer att en domstol som handlägger ett mål om äktenskapsskillnad enligt förordningen även är behörig i frågor om föräldraansvar som uppkommer i samband med detta mål, om vissa förutsättningar är uppfyllda (16).

2.4. Litispendens – eller vad som händer om talan väcks i två medlemsstater – artikel 19.1

När talan har väckts vid en domstol enligt artikel 3 i förordningen och denna domstol har förklarat sig behörig att handlägga målet, är domstolarna i andra medlemsstater inte längre behöriga utan ska avvisa eventuella senare ansökningar. Syftet med denna bestämmelse om litispendens är att garantera rättssäkerheten samt att undvika risken för parallella mål och motstridiga domar.

Artikel 19.1 omfattar två situationer:

- a. Mål som gäller samma sak och som vilar på samma grunder inleds vid domstolar i olika medlemsstater.

⁽¹⁵⁾ Se exempel 5 i punkt 2.3.6 och föregående fotnot.

⁽¹⁶⁾ Se punkt 3.2.6 nedan.

- b. Mål som inte vilar på samma grunder, men som har samband med varandra, inleds vid domstolar i olika medlemsstater.

Skillnaden mellan a och b kan illustreras på följande sätt: Om vardera maken ansöker om äktenskapsskillnad i två olika medlemsstater kommer bestämmelsen i a att gälla på grund av att förbandet har samma grund. När en av makarna ansöker om äktenskapsskillnad i en medlemsstat och den andra ansöker om annullering i en annan kommer bestämmelsen i b att gälla, eftersom målen fortfarande är knutna till eller har samband med varandra även om grunden för talan inte är densamma.

2.5. Erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål

2.5.1. Det krävs inget särskilt förfarande för erkännande av en dom – artikel 21.2

I princip krävs det inte något särskilt förfarande för att en dom som meddelats i en medlemsstat ska erkännas i en annan medlemsstat. Om inget överklagande lämnas in eller inga ytterligare överklaganden kan göras mot domen i den medlemsstat där domen meddelades krävs det inte något särskilt förfarande för att uppdatera uppgifter om civilstånd i relevanta register i en medlemsstat på grundval av en dom. Detta är viktigt av praktiska skäl, eftersom det innebär att en person som vill gifta sig med någon annan efter en äktenskapsskillnad endast behöver visa upp själva domen för myndigheterna i den medlemsstat där det nya äktenskapet ska äga rum för att intyga att han eller hon är skild och, följaktligen, har rätt att gifta sig.

2.5.2. Förfarande för erkännande och verkställighet – artiklarna 21 och 23–39

En berörd part kan ansöka om att en dom i ett äktenskapsmål som meddelats av en domstol i en medlemsstat ska erkännas eller inte erkännas och förklaras vara verkställbar i en annan medlemsstat. Förfarandet för att förklara en utländsk dom verkställbar kallas ibland "exekvatur". Ansökan om verkställbarhetsförklaring ska göras vid behörig domstol i den medlemsstat där erkännande och verkställighet begärs. De domstolar som medlemsstaterna har utsett för ändamålet finns upptagna i förteckning 1 ⁽¹⁷⁾. Domstolen i fråga ska utan dröjsmål förklara domen verkställbar i den medlemsstaten. Varken den person mot vilken verkställighet begärs eller barnet har rätt att inkomma med synpunkter till domstolen i detta skede.

Parterna kan ansöka om ändring av avgörandet. Ansökan om ändring ska göras vid den domstol som medlemsstaterna har utsett för ändamålet och som finns upptagna i förteckning 2. Båda parterna får inkomma med synpunkter till domstolen i detta skede.

2.5.3. Skäl för att vägra erkännande av en dom – artikel 22

Det finns ett fåtal skäl att vägra erkänna en dom. Dessa är följande:

- Att ett erkännande uppenbart skulle strida mot grunderna för rättsordningen i den verkställande medlemsstaten ⁽¹⁸⁾
- Om svaranden uteblir och stämningsansökan inte delgivits i tillräckligt god tid så att svaranden kunnat förbereda sitt svaromål, såvida svaranden inte tydligt har godtagit domen.
- Om domen är oförenlig med en dom mellan samma parter i den medlemsstat där domen görs gällande.
- Om domen är oförenlig med en dom mellan samma parter i en annan stat som kan erkännas i den medlemsstat där domen görs gällande.

(17) EUT C 85, 23.3.2013, s. 6.

(18) Se i detta avseende artikel 25 i förordningen och punkt 2.5.4.

2.5.4. Begränsningar i fråga om omprövning av den domstol där domen görs gällande

Den domstol där domen görs gällande får inte göra följande:

- Ompröva grunden för behörigheten för den domstol i ursprungsmedlemsstaten som har meddelat domen – artikel 24.
- Pröva huruvida en dom strider mot grunderna för rättsordningen (*ordre public*) avseende behörighetsreglerna i artiklarna 3–7 i förordningen – artikel 24.
- Vägra att erkänna domen på grund av att den erkännande medlemsstatens lagstiftning inte skulle ha tillåtit en dom i äktenskapsmål under samma omständigheter – artikel 25.
- Under några omständigheter ompröva domen i sak – artikel 26.

2.5.5. Officiella handlingar – artikel 46

En handling som har upprättats eller registrerats i en medlemsstat som en officiell handling (*acte authentique*) och som är verkställbar där, eller en överenskommelse som har ingåtts och är verkställbar i ursprungsmedlemsstaten, ska erkännas och förklaras verkställbar i en annan medlemsstat som en dom ⁽¹⁹⁾.

2.5.6. Legalisering – artikel 52

Inga formaliteter krävs för legalisering av handlingar som rör erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål, inklusive domar och intyg.

(19) En allmän fingervisning om vad som avses med officiell handling med en beskrivning av dess art och verkan ges i EU-domstolens dom av den 17 juni 1999 i mål C-260/97, Unibank A/S mot Flemming G. Christensen, REG 1999, s. I-3715. Det finns även en definition i artikel 2.3 i förordningen om underhållsskyldighet – hänvisning i fotnot 8 ovan.

3. Föräldraansvar

3.1. Materiellt tillämpningsområde

Förordningen handlar om behörig domstol, erkännande och verkställighet

3.1.1. Frågor som omfattas av förordningen

Förordningen innehåller bestämmelser om domstols behörighet (kapitel II), erkännande och verkställighet (kapitel III) och samarbete mellan centralmyndigheter (kapitel IV) i mål om föräldraansvar. Den innehåller särskilda bestämmelser om bortförande av barn och umgänge.

Förordningen gäller alla civilrättsliga frågor om "tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsande av föräldraansvar".

3.1.1.1. Vilka barn omfattas av förordningen?

I motsats till 1996 års Haagkonvention om åtgärder till skydd för barn (se kapitel 8 nedan), som gäller för barn upp till 18 års ålder, innehåller förordningen ingen maximialder för de barn som omfattas av förordningen. Denna fråga får regleras i nationell lagstiftning. Det bör noteras att Haagkonventionen om bortföranden av barn gäller för barn upp till 16 år. Beslut om föräldraansvar gäller i de flesta fall barn under 18 år, men personer under 18 år kan i vissa fall bli myndiga enligt nationell lagstiftning, särskilt om de vill gifta sig. Avgöranden om sådana personer kan i princip inte betraktas som avgöranden om "föräldraansvar" och de faller således utanför förordningens tillämpningsområde.

3.1.1.2. Begreppet "föräldraansvar" – artiklarna 1.1 b, 1.2 och 2.7

Begreppet "föräldraansvar" har getts en bred definition i artikel 1.2. Det omfattar alla rättigheter och skyldigheter som en person med föräldraansvar har med avseende på barnets person eller egendom. De kan ha uppkommit genom en dom, på grund av lag eller genom en överenskommelse. Förteckningen över frågor som omfattas av föräldraansvar enligt förordningen är inte uttömmande, utan endast exemplifierande.

Den omfattar

- vårdnad och umgänge
- förmyndarskap, godmanskap och motsvarande företeelser
- förordnande av och uppgifter för en person eller ett organ som ska ansvara för barnets person eller egendom, företräda eller bistå barnet
- åtgärder till skydd för barnet i samband med förvaltning av, bevarande av eller förfogande över dess egendom
- placering av barnet i familjehem eller på en institution.

Både fysiska och juridiska personer kan ha föräldraansvar.

Förordningen gäller "civilrättsliga frågor"

3.1.1.3. Begreppet "civilrättsliga frågor" – artikel 1.1 och 1.2 samt skäl 7

Förordningen gäller "civilrättsliga frågor". Detta begrepp har getts en bred definition i förordningen och omfattar alla de frågor som räknas upp i artikel 1.2. Fastän en viss fråga anses vara offentligrättslig enligt nationell

lagstiftning, till exempel placering av ett barn i ett familjehem eller på en institution, ska förordningen ändå gälla. Ett exempel på en sådan situation finns i rutan härintill.

EU-domstolen prövade i målen C⁽²⁰⁾ och A⁽²¹⁾ frågan om huruvida placeringen av ett barn i familjehem är en civilrättslig fråga enligt förordningen. I båda målen fick domstolen ta ställning till om en offentligrättslig fråga som placering i familjehem kunde omfattas av förordningens tillämpningsområde. Båda dessa fall gällde situationer där barn omhändertagits och placerats i familjehem.

Mål C handlade om två barn som hade blivit föremål för ett beslut av socialtjänsten i Sverige. Kort efter det att beslutet fattats tog barnens mor med sig barnen till Finland och försökte motsätta sig verkställighet av beslutet genom att överklaga till högsta domstolen i Finland på ett antal grunder, bland annat att beslutet inte omfattades av förordningens tillämpningsområde, eftersom det inte var en civilrättslig utan en offentligrättslig fråga. EU-domstolen fann att beslutet omfattades av förordningens tillämpningsområde som en civilrättslig fråga, både när det gäller omhändertagande av barn och när det gäller placering av ett barn i ett familjehem.

Mål A handlade om tre barn som bodde med sin mor och sin styvfar i Sverige. De flyttade till Finland under sommaren, och senare samma år beslutade de finska myndigheterna med ansvar för skydd av barn

(20) Dom av den 27 november 2007 i mål C-435/06, C, REG 2007, s. I-10141.

(21) Dom av den 2 april 2009 i mål C-523/07, A, REG 2009, s. I-2805.

att de skulle omhändertas och placeras i ett familjehem på grund av att deras mor och styvfar hade övergett dem. Modern överklagade beslutet till Finlands högsta domstol, bland annat på grund av att det inte omfattades av definitionen av en civilrättslig fråga i den mening som avses i förordningen. Den nationella domstolen hänsköt ärendet till EU-domstolen för tolkning av förordningen. Den senare fastställde att ett enda beslut om att ett barn ska omhändertas och placeras utanför det egna hemmet i ett familjehem omfattas av begreppet "civilrättsliga frågor" i den mening som avses i den bestämmelsen, när detta beslut har fattats med stöd av offentligrättsliga bestämmelser om skydd för barn.

Förordningen gäller åtgärder till skydd för barnets egendom

3.1.1.4. Åtgärder som avser barnets egendom – artikel 1.2 c och e samt skäl 9

Om ett barn har egendom kan det ibland vara nödvändigt att vidta vissa åtgärder, till exempel att förordna en person eller ett organ som ska företräda eller bistå barnet i egendomsfrågor. Förordningen gäller således alla sådana åtgärder som kan bli aktuella vid förvaltning eller avyttring av egendomen, till exempel om barnets föräldrar är oeniga i detta avseende eller barnet blir föräldralöst.

Frågor som gäller barnets egendom, men som inte gäller föräldraansvar, omfattas däremot inte av förordningen utan av rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om

erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ("Bryssel I-förordningen")⁽²²⁾. Det är domstolarnas sak att i varje enskilt fall avgöra om en åtgärd som avser barnets egendom gäller föräldraansvar eller inte.

3.1.2. Frågor som har undantagits från förordningens tillämpningsområde

3.1.2.1. Frågor där förordningen inte är tillämplig – artikel 1.3 och skäl 10

I artikel 1.3 anges de frågor som inte ingår i tillämpningsområdet för föräldraansvar i den mening som avses i förordningen, trots att de kan vara nära förknippade med dem (till exempel fastställande av börd, adoption, myndighetsförklaring och barnets för- och efternamn). Även om förordningen omfattar åtgärder för skydd av barn gäller den inte sådana åtgärder som vidtas till följd av brottsliga gärningar som har begåtts av barn (se artikel 1.3 g och skäl 10).

Förordningen gäller inte underhållsskyldighet

3.1.2.2. Underhållsskyldighet – skäl 11

Underhållsskyldighet och föräldraansvar handläggs ofta i samma rättegång eller förhandlingar mellan föräldrarna. Underhållsskyldighet omfattas emellertid inte av förordningen, eftersom den redan omfattas av

förordningen om underhållsskyldighet⁽²³⁾. En domstol som är behörig enligt förordningen kommer dock som regel också att vara behörig att avgöra underhållsmål med stöd av artikel 3 d i förordningen om underhållsskyldighet. Denna bestämmelse gör det möjligt för den domstol som är behörig i fråga om föräldraansvar att även avgöra underhållsskyldigheten, om denna fråga har samband med föräldraansvarsfrågan.

De båda sakerna handläggs gemensamt, men avgörandet erkänns och verkställs enligt olika bestämmelser. Den del av avgörandet som gäller underhållsskyldighet erkänns och verkställs i en annan medlemsstat enligt bestämmelserna i förordningen om underhållsskyldighet, medan den del av avgörandet som gäller föräldraansvar erkänns och verkställs enligt bestämmelserna i Bryssel IIa-förordningen.

Förordningen omfattar alla avgöranden om föräldraansvar

3.1.3. Vilka typer av avgöranden omfattas av förordningen? – artikel 1.1 b och skäl 5

I motsats till den tidigare Bryssel II-förordningen gäller den nuvarande förordningen alla avgöranden om föräldraansvar som meddelas av en domstol i en medlemsstat, oavsett om föräldrarna är eller har varit gifta med varandra och oavsett om båda parter i målet är biologiska föräldrar till barnet.

Förordningen är inte begränsad till domstolsavgöranden

(22) Observera att en omarbetad version av Bryssel I-förordningen har antagits och kommer att gälla från och med den 10 januari 2015. Se Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012, EUT L 351, 20.12.2012, s. 1.

(23) Se fotnot 8 ovan.

3.1.3.1. Begreppet "dom" – artikel 2.1 och 2.4

Förordningen är tillämplig på domstolsavgöranden, oavsett avgörandets benämning (till exempel dom, förordnande eller beslut). Den är emellertid inte begränsad till domstolsavgöranden, utan gäller alla beslut som fattas av en myndighet som är behörig i frågor som omfattas av förordningen, såsom sociala myndigheter och myndigheter som ansvarar för skydd av barn.

Förordningen omfattar "officiella handlingar"

3.1.3.2. Officiella handlingar – artikel 46

Förordningen gäller vidare handlingar som har upprättats eller registrerats som officiella handlingar och är verkställbara i den medlemsstat där de upprättades eller registrerades. Officiella handlingar ska erkännas och förklaras verkställbara i andra medlemsstater under samma förutsättningar som domar. Ett exempel på officiella handlingar är handlingar som upprättats av eller inför notarier samt handlingar som registrerats i offentliga register ⁽²⁴⁾.

Förordningen gäller överenskommelser mellan parterna

3.1.3.3. Överenskommelser – artiklarna 46 och 55 e

Ett annat viktigt inslag i förordningen är att den också omfattar överenskommelser mellan parterna om de är verkställbara i den medlemsstat där de ingicks. Syftet med denna bestämmelse är att stödja principen att det bästa för barnen är att parterna uppmuntras att komma överens om föräldraansvarsfrågor genom förhandlingar, helst utanför domstol.

En överenskommelse ska därför erkännas och vara verkställbar i andra medlemsstater under samma förutsättningar som en dom om den kan verkställas i den medlemsstat där den ingicks; detta gäller oavsett om det är en privat överenskommelse mellan parterna eller en överenskommelse som har ingåtts inför en myndighet. Detta överensstämmer även med bestämmelserna i artikel 55 e enligt vilka centralmyndigheterna bör underlätta överenskommelser mellan personer med föräldraansvar genom medling eller andra metoder och underlätta gränsöverskridande kommunikation i detta syfte.

Förordningen hindrar inte domstolar från att i brådskande fall vidta interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder

(24) Se även fotnot 19 ovan.

3.1.3.4. Interimistiska åtgärder och säkerhetsåtgärder – artikel 20

I artikel 20 klargörs att bestämmelserna i förordningen inte hindrar en domstol från att vidta interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder, i enlighet med nationell lagstiftning avseende ett barn som vistas i landet, även om en domstol i en annan medlemsstat är behörig att pröva målet i sak enligt förordningen.

Det föreslås därför att domstolen, som god praxis och för att tydliggöra de behörighetsgrunder som domstolen tillämpar i samband med åtgärder enligt artikel 20, i inledningen till den dom som föranleder åtgärderna anger om den är behörig att pröva målet i sak enligt förordningen.⁽²⁵⁾

En sådan åtgärd kan vidtas av en domstol eller av någon annan myndighet som är behörig i frågor som omfattas av förordningens tillämpningsområde (artikel 2.1). En social myndighet eller en myndighet som ansvarar för skydd av barn eller unga kan till exempel vara behörig att besluta om interimistiska åtgärder enligt nationell lagstiftning.

Artikel 20 är inte en bestämmelse som överför behörighet. Den interimistiska åtgärdens verkningar upphör således att gälla när den behöriga domstolen har beslutat om de åtgärder den anser lämpliga.

(25) För synpunkter om behovet av klarhet avseende den rättsliga grunden för domstolens interimistiska åtgärder och skyddsåtgärder, se mål C-256/09, Bianca Purucker mot Guillermo Valles Perez, REU 2010, s. I-7353, särskilt punkterna 70–76.

Exempel:

En familj gör en bilresa från medlemsstat A till medlemsstat B under sommarsemestern. I medlemsstat B råkar de ut för en trafikolycka och hela familjen skadas. Barnet skadas bara lindrigt, men föräldrarna förs till sjukhus i koma. Myndigheterna i medlemsstat B måste snabbt besluta om interimistiska åtgärder till skydd för barnet, som inte har några släktingar i medlemsstat B. Det faktum att domstolarna i medlemsstat A är behöriga i sak enligt förordningen hindrar inte domstolarna eller andra behöriga myndigheter i medlemsstat B från att vidta interimistiska åtgärder till skydd för barnet. Dessa åtgärder upphör att gälla när en domstol i medlemsstat A har vidtagit de åtgärder som den finner lämpliga.

3.2. Vilken medlemsstats domstolar är behöriga i mål om föräldraansvar?

3.2.1. Behörighetsregler i mål om föräldraansvar

Artiklarna 8–10, 12 och 13 innehåller behörighetsregler för att fastställa på vilka grunder domstolarna i en medlemsstat är behöriga i mål om föräldraansvar. I dessa regler anges inte vilka domstolar som är behöriga inom medlemsstaterna. Denna fråga behandlas enligt tillämplig nationell lagstiftning. Mer information om detta finns på webbplatsen för det europeiska rättsliga nätverket⁽²⁶⁾.

(26) <https://e-justice.europa.eu/home.do>

3.2.2. Bedömning av behörig domstol i mål om föräldraansvar

En domstol som ska pröva ett mål om föräldraansvar måste göra följande bedömning:

Är den domstol vid vilken talan väckts behörig enligt huvudregeln i artikel 8?

▼ JA

Är domstolarna i en annan medlemsstat behöriga enligt artikel 9, 10 eller 12?

▼ JA

Den domstol vid vilken talan väckts måste avvisa talan enligt artikel 17.

▼ NEJ

Är den domstolen behörig enligt artiklarna 9–10, artikel 12 eller artikel 13?

▼ NEJ

Är en domstol i en annan medlemsstat behörig enligt artikel 17 i förordningen?

▼ JA

Den domstol vid vilken talan väckts ska självmant förklara sig obehörig enligt artikel 17.

▼ NEJ

Om ingen domstol är behörig enligt artiklarna 8–10, artikel 12 eller artikel 13, kan domstolen enligt artikel 14 utöva behörighet som tillkommer den enligt nationell lagstiftning ("behörighet i övriga fall").

Förslagsvis bör domstolarna som god praxis i sina domar alltid tydliggöra på vilka grunder de har behörighet i mål om föräldraansvar. ⁽²⁷⁾

3.2.3. Allmän behörighetsregel – artikel 8 och skäl 12

3.2.3.1. Den stat där barnet har hemvist

Den grundläggande principen för behörighetsreglerna i förordningen är att den behöriga domstolen i den medlemsstat där barnet har hemvist är det lämpligaste forumet för att avgöra mål om föräldraansvar. Begreppet "hemvist" har under de senaste åren i allt högre grad använts som en anknytningspunkt i internationella instrument, särskilt de som rör familjerätten.

Hemvist definieras inte i förordningen. Begreppet bör tolkas i ljuset av förordningens ändamål och syfte.

Det bör betonas att hemvist inte bygger på någon viss definition av hemvist enligt nationell lagstiftning, utan bör vara ett självständigt EU-rättsligt begrepp. Huruvida ett barn i ett visst fall har hemvist i en viss medlemsstat eller inte ska avgöras av domstolen i varje enskilt fall baserat på de faktiska omständigheter som gäller för det aktuella barnets situation.

3.2.3.2. EU-domstolens rättspraxis om tolkningen av begreppet hemvist

Det kan ibland vara svårt att avgöra var ett barn har hemvist, särskilt när det ofta flyttat från en medlemsstat till en annan eller relativt nyligen flyttat över en internationell gräns. EU-domstolen har gett viss vägledning när det gäller vilka faktorer som bör beaktas vid fastställandet av ett barns hemvist i den mening som avses i förordningen.

A – mål C-523/07

I sin dom av den 2 april 2009 i mål C-523/07, A ⁽²⁸⁾, angav domstolen att ett barns hemvist, i den mening som avses i artikel 8.1 i förordningen, ska fastställas mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet. I det här fallet hade de berörda barnens föräldrar flyttat dem från en medlemsstat till en annan och barnen omhändertagits kort tid efter flytten. Frågan som uppkom var huruvida deras hemvist också hade ändrats trots att det gått relativt kort tid – det rörde sig om några veckor.

(27) Se mål C-256/09, Bianca Purucker mot Guillermo Valles Perez, som nämns i fotnot 25 ovan.

(28) Dom av den 2 april 2009 i mål C-523/07, A, REG 2009, s. I-2805.

Domstolen analyserade omständigheterna och förklarade att den omständigheten att barnet fysiskt befinner sig i en medlemsstat inte är tillräcklig för att anse att barnet har hemvist där enligt artikel 8 i förordningen. Förutom barnets fysiska närvaro i en medlemsstat ska hänsyn även tas till andra omständigheter som kan visa att denna närvaro på intet sätt är tillfällig eller sporadisk och att barnets hemvist avspeglar det förhållande att barnet i viss utsträckning är integrerat i socialt hänseende och i familjehänseende. Omständigheter som härvid ska beaktas är bland annat hur varaktig och regelbunden vistelsen i en medlemsstat är, förhållandena för vistelsen, skälen till vistelsen, förhållandena och skälen till att familjen flyttat till den andra medlemsstaten, barnets nationalitet, platsen och förutsättningarna för skolgången, barnets språkkunskaper samt dess familjeförhållanden och sociala band i denna medlemsstat.

Föräldrarnas avsikt att tillsammans med barnet bosätta sig i en annan medlemsstat kan visa sig genom vissa konkreta omständigheter, såsom att de förvärvat eller hyr en bostad i den medlemsstat som de flyttat till. Detta kan vara en indikation på att hemvistet har flyttats. En annan indikation kan vara en ansökan om bostad genom socialtjänsten i denna stat.

Domstolen konstaterade avslutningsvis att det ankommer på den nationella domstolen att fastställa barnets hemvist mot bakgrund av samtliga faktiska omständigheter i det enskilda fallet.

Mercredi – mål C-497/10

I sin dom av den 22 december 2010 i mål Mercredi⁽²⁹⁾ bekräftade domstolen sitt uttalande i mål A genom att förklara att begreppet hemvist i den mening som avses i artiklarna 8 och 10 i förordningen ska tolkas så, att det motsvarar den plats som avspeglar det förhållande att barnet i viss utsträckning är integrerat i socialt hänseende och familjehänseende.

Detta mål gällde ett flickbarn som bara var två månader vid den tidpunkt då hon fördes bort av sin mor från England till Frankrike. Modern väckte en separat talan i Frankrike ungefär två veckor efter förfarandet i London. Den engelska domstolen hänsköt ärendet till EU-domstolen, som i sin dom inledningsvis påpekade att kriteriet för huruvida en domstol i en medlemsstat är behörig i mål om föräldrans ansvar för ett barn som lovligt flyttar till en annan stat är barnets hemvist vid den tidpunkt då talan väcks vid denna domstol.

Domstolen fortsatte med att säga att eftersom de artiklar i förordningen där det hänvisas till begreppet hemvist inte innehåller någon uttrycklig hänvisning till medlemsstaternas rättsordningar för att bestämma betydelsen och räckvidden av detta begrepp, ska begreppet tolkas mot bakgrund av bestämmelsernas sammanhang och det mål som eftersträvas med förordningen, bland annat det mål som framgår av skäl 12, enligt vilket de behörighetsregler som fastställs i förordningen

(29) Dom av den 22 september 2010 i mål C-497/10 PPU, REU 2010, s. I-0000.

är utformade med hänsyn till barnets bästa och, i synnerhet, till kriteriet om närhet.

Dessutom måste barnets ålder anses spela en särskilt stor roll. Normalt är det, fortsatte domstolen, när det gäller ett litet barn, framför allt familjeförhållandena som är relevanta, vilka fastställs av den eller de personer som barnet bor tillsammans med, som rent faktiskt tar hand om barnet och sörjer för dess omvårdnad.

Dessa förhållanden är grundläggande vid fastställandet av barnets hemvist och innefattar olika faktorer som varierar beroende på barnets ålder. De faktorer som ska beaktas när det gäller ett barn i skolåldern skiljer sig således från de faktorer som ska beaktas när det gäller ett äldre eller ett yngre barn.

Domstolen tillade att när det är fråga om ett spädbarn som har bortförts till en annan medlemsstat än den där barnet har hemvist och som tillsammans med sin mor endast i några dagar har vistats i denna medlemsstat, ska i detta hänseende bland annat beaktas vistelsens varaktighet och regelbundenhet, villkoren för och skälen till vistelsen i denna medlemsstat och till moderns flyttning till denna stat samt även, och särskilt med hänsyn till barnets ålder, moderns geografiska ursprung och familjeursprung samt moderns och barnets familjerelationer och sociala relationer i denna medlemsstat.

Precis som i mål A fastslog domstolen att det ankommer på den nationella domstolen att fastställa barnets hemvist mot bakgrund av samtliga faktiska omständigheter i det enskilda fallet.

3.2.3.3. Förvärv av ny hemvist

Om ett barn flyttar från en medlemsstat till en annan, utom när detta sker till följd av ett olovligt bortförande eller kvarhållande ⁽³⁰⁾, bör förvärvet av hemvist i den "nya" medlemsstaten i princip sammanfalla med "förlusten" av hemvist i den tidigare medlemsstaten. Domstolen prövar de faktiska omständigheterna i varje enskilt fall och fastställer huruvida barnet i fråga har fått hemvist i den "nya" medlemsstaten och, om så är fallet, vid vilken tidpunkt detta har skett.

Även om förledet "hem-" i hemvist tyder på att det skulle krävas en viss bosättningsperiod innan vistelsen går att beteckna som hemvist, kan det inte uteslutas att ett barn kan förvärva hemvist i en medlemsstat på eller inte långt efter dagen för sin ankomst.

Behörighetsfrågan ska bedömas utifrån förhållandena vid den tidpunkt då talan väcks vid domstolen. När talan har väckts vid en behörig domstol fortsätter denna domstol i princip att vara behörig även om barnet får hemvist i en annan medlemsstat under domstolsförfarandet (principen om ett ärendes anknytning till den domstol som först var behörig – perpetuatio fori). Att barnets hemvist ändras under målets gång innebär alltså inte i sig att behörigheten förändras.

Om det är till barnets bästa finns det dock enligt artikel 15 en möjlighet att under vissa förutsättningar överföra målet, eller delar av detta, från den domstol som är behörig att pröva målet i sak till en domstol i den medlemsstat dit barnet har flyttat ⁽³¹⁾.

(30) Se kapitel 4.

(31) Se punkt 3.3.

3.2.4. Undantag från huvudregeln

Artiklarna 9, 10, 12 och 13 innehåller undantag från huvudregeln, som anger i vilka fall domstolarna i en annan medlemsstat än den där barnet har hemvist kan vara behöriga.

3.2.4.1. Fortsatt behörighet där barnet tidigare hade hemvist – artikel 9

Om ett barn flyttar från en medlemsstat till en annan är det ofta nödvändigt att se över umgänge eller andra kontakter och anpassa dem till de nya förhållandena. Artikel 9 innehåller en bestämmelse vars politiska bakgrund handlar om att uppmuntra personer med föräldraansvar att komma överens om nödvändiga ändringar av tidigare beslutat umgänge före flytten eller, om det visar sig omöjligt, att ansöka hos den behöriga domstolen i det land där barnet tidigare hade hemvist om att den ska avgöra tvisten.

Bestämmelsen hindrar naturligtvis inte personer från att flytta inom EU, men den garanterar att en person som inte längre kan utöva umgängesrätt som tidigare inte behöver väcka talan vid domstol i den nya medlemsstaten. I stället kan han eller hon ansöka om justering av umgänget vid den domstol som beviljat umgänget inom tre månader efter flytten. Domstolarna i den nya medlemsstaten är inte behöriga att avgöra frågor om umgänge under denna tid.

3.2.4.2. Artikel 9 omfattas av följande villkor:

3.2.4.2.1. *Det umgänge som ska ändras måste ha fastställts genom en dom.*

Artikel 9 gäller enbart sådana fall där det finns en önskan om att ändra en tidigare dom om umgänge som meddelats av domstolarna i en medlemsstat innan barnet flyttade. Om umgänget fastställdes genom en dom är artikel 9 inte tillämplig, men andra behörighetsregler kan tillämpas. Domstolarna i den nya medlemsstaten blir således behöriga enligt artikel 8 att avgöra frågor om umgänge när barnet väl har fått hemvist i det landet.

3.2.4.2.2. *Artikeln gäller bara när barnet "lagligen" flyttar från en medlemsstat till en annan*

Vad som utgör en "laglig" flytt ska fastställas enligt ett domstolsavgörande eller lagstiftningen i ursprungsmedlemsstaten (inklusive dess internationellt privaträttsliga regler). En sådan flytt kan förekomma när den person som har föräldraansvar får flytta barnet till en annan medlemsstat utan samtycke från en annan person med föräldraansvar eller om ett sådant samtycke ges. Om barnet förs bort olovligen, kanske genom ett ensidigt beslut av en person med föräldraansvar, är artikel 9 inte tillämplig, utan artikel 10 blir tillämplig⁽³²⁾. Om, å andra sidan, en ändring av barnets hemvist är resultatet av att barnet lagligen flyttar till en annan medlemsstat gäller artikel 9 under förutsättning att nedanstående villkor är uppfyllda.

(32) Se punkt 4.2.

3.2.4.2.3. Artikeln gäller bara under tre månader omedelbart efter barnets flytt

Tremånadersperioden ska räknas från den dag då barnet rent fysiskt flyttade från ursprungsmedlemsstaten till den nya medlemsstaten. Dagen för flytten får inte förväxlas med dagen då barnet fick hemvist i den nya medlemsstaten. Om talan väcks vid en domstol i ursprungsmedlemsstaten efter tremånadersperiodens utgång, är domstolen inte behörig enligt artikel 9.

3.2.4.2.4. Barnet måste ha förvärvat hemvist i den nya medlemsstaten under tremånadersperioden

Artikel 9 gäller bara om barnet har förvärvat hemvist i den nya medlemsstaten under tremånadersperioden. Om barnet inte har förvärvat hemvist inom denna tid, fortsätter domstolarna i ursprungsmedlemsstaten i princip att vara behöriga enligt artikel 8. Det bör noteras att om barnet, efter att ha flyttat från och upphört att ha hemvist i den gamla medlemsstaten, inte har fått hemvist i den nya medlemsstaten, kommer detta inte bara leda till att artikel 9 inte är tillämplig, utan även till att behörighet enligt artikel 8 inte kan åberopas. I ett sådant scenario kan bestämmelserna i artikel 13 komma att användas för att ge behörighet till domstolarna i den medlemsstat där barnet befinner sig.

3.2.4.2.5. Den umgängesberättigade måste fortfarande ha hemvist i ursprungsmedlemsstaten

Om den umgängesberättigade inte längre har hemvist i ursprungsmedlemsstaten är artikel 9 inte tillämplig, utan domstolarna i den nya medlemsstaten blir behöriga när barnet har förvärvat hemvist där.

3.2.4.2.6. Den umgängesberättigade får inte ha godtagit överföringen av behörighet

Eftersom syftet med bestämmelsen är att se till att den umgängesberättigade fortfarande kan väcka talan vid domstolarna i den medlemsstat där han eller hon har hemvist under tre månader efter det att barnet flyttat till den nya medlemsstaten är artikel 9 inte tillämplig om han eller hon kan godta att domstolarna i den nya medlemsstaten blir behöriga.

Om den umgängesberättigade är part i ett förfarande vid en domstol i den nya medlemsstaten och inte invänder mot den domstolens behörighet är artikel 9 alltså inte tillämplig, utan domstolen i den nya medlemsstaten är behörig enligt artikel 8. Det innebär att artikel 9 inte hindrar den umgängesberättigade från att väcka talan vid domstolarna i den nya medlemsstaten angående en ändring av umgänget.

3.2.4.2.7. Artikeln hindrar inte domstolarna i den nya medlemsstaten från att avgöra andra frågor än umgänge

Artikel 9 gäller enbart behörighet att besluta om umgänge. Den gäller inte andra föräldraansvarsfrågor, till exempel vårdnad. Artikel 9 hindrar därför

inte en person med föräldraansvar som har flyttat med barnet till den nya medlemsstaten från att väcka talan om någon annan föräldraansvarsfråga vid domstolarna i den medlemsstaten under tre månader efter flytten.

3.2.4.2.8. *Fortsatt behörighet för domstolarna där barnet tidigare hade hemvist (artikel 9)*

Har ett avgörande om umgängesrätt meddelats av domstolarna i den medlemsstat från vilken barnet har flyttat ("ursprungsmedlemsstaten")?

▶ NEJ

Artikel 9 är inte tillämplig, men domstolarna i den andra medlemsstaten blir behöriga enligt artikel 8 när barnet förvärvat hemvist där.

▼ JA

Har barnet flyttat lagligen från ursprungsmedlemsstaten till en annan medlemsstat ("den nya medlemsstaten")?

▶ NEJ

Om barnet har flyttats olovligt är artikel 9 inte tillämplig. I stället gäller bestämmelserna om olovligt bortförande av barn.

▼ JA

Har barnet förvärvat hemvist i den nya medlemsstaten inom tremånadersperioden?

▶ NEJ

Artikel 9 är inte tillämplig. Om barnet fortfarande har hemvist i ursprungsmedlemsstaten efter tre månader, fortsätter domstolarna i den medlemsstaten att vara behöriga enligt artikel 8.

▼ JA

Har den umgängesberättigade fortfarande hemvist i ursprungsmedlemsstaten?

▶ NEJ

Artikel 9 är inte tillämplig.

▼ JA

Har den umgängesberättigade varit part i ett domstolsförfarande i den nya medlemsstaten utan att ifrågasätta domstolens behörighet?

▶ NEJ

Artikel 9 är tillämplig.

▼ JA

Artikel 9 är inte tillämplig.

3.2.5. Domstols behörighet vid fall av bortförande av barn – artikel 10

För domstols behörighet vid bortförande av barn gäller en specialbestämmelse ⁽³³⁾.

3.2.6. Avtal om domstols behörighet – artikel 12

3.2.6.1. Begränsad möjlighet att välja domstol

Förordningen innehåller en begränsad möjlighet, på vissa specifika villkor, att väcka talan vid domstol i en annan medlemsstat än den där barnet har hemvist i alla frågor om föräldraansvar om frågan har samband med ett pågående mål om äktenskapsskillnad eller barnet har en nära anknytning till den andra medlemsstaten. Det bör noteras att artikel 12 inte kan skapa en grund för behörighet i avsaknad av en sådan ansökan som avses i punkt 1 eller 3.

3.2.6.2. Artikel 12 omfattar två olika situationer:

Situation 1:

3.2.6.2.1. Behörighet för skilsmässodomstolen i frågor om föräldraansvar

Artikel 12.1 och 12.2:

När ett mål om äktenskapsskillnad pågår i en domstol i en medlemsstat, är den domstolen också behörig i frågor om föräldraansvar som har samband med äktenskapsskillnaden, även om barnet inte har hemvist i den medlemsstaten. Detta gäller oavsett om det är makarnas gemensamma barn eller inte. Detsamma gäller när en sådan talan har väckts vid en domstol angående en ansökan om hemskillnad eller annullering av äktenskap.

Skilsmässodomstolen är behörig under följande förutsättningar:

- Åtminstone en av makarna har föräldraansvar för barnet.
- Makarna och alla personer med föräldraansvar godtar skilsmässodomstolens behörighet, antingen uttryckligen eller på något annat entydigt sätt. Detta bör fastställas av domstolen vid den tidpunkt då talan väcks.
- Det är till barnets bästa att skilsmässodomstolen är behörig.

(33) Se punkt 4.2.

Skilsmässodomstolens behörighet upphör så snart

- beslutet att bevilja eller avslå en ansökan om äktenskapsskillnad har vunnit laga kraft
- den slutliga domen har laga kraft i ett mål om föräldraansvar som fortfarande pågick när domen om äktenskapsskillnad vann laga kraft
- målet om äktenskapsskillnad och föräldraansvar har avslutats av något annat skäl (till exempel för att ansökningarna om äktenskapsskillnad och föräldraansvar återkallas).

Anm.: Vid utformningen av förordningen kom de olika uttrycken "superior interests of the child" (artikel 12.1 b) och "best interests of the child" (artikel 12.3 b) att användas i den engelska språkversionen. Det är dock samma sak som avses. Andra språkversioner av förordningen använder samma ordalydelse i båda punkterna.

Situation 2:

3.2.6.2.2. Behörighet för en domstol i en medlemsstat till vilken barnet har en nära anknytning ⁽³⁴⁾

Artikel 12.3

Domstolarna i en medlemsstat vid vilken talan har väckts i mål som inte rör äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap på grund av behörighetsregeln i artikel 3, ska även ha behörighet i mål om föräldraansvar även om barnet inte har hemvist i den medlemsstaten under förutsättning att följande villkor är uppfyllda:

- Barnet har en nära anknytning till den aktuella medlemsstaten, särskilt genom att någon av personerna med föräldraansvar har hemvist där eller att barnet är medborgare i den medlemsstaten.

(34) Det bör noteras att det i skrivande stund har framställts en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen som har betydelse för tolkningen av artikel 12.3 (se mål C-656/13 (2014/C 85/19)). Begäran framställdes av Nejvyšší soud České republiky (Tjeckien) den 12 december 2013 i mål L mot M, R och K. I begäran ombeds EU-domstolen ta ställning till huruvida artikel 12.3 ska tolkas så, att den utgör grund för behörigheten i mål om föräldraansvar även när det saknas anhängiggjorda förfaranden med anknytning till detta mål (det vill säga "andra förfaranden än de som anges i punkt 1").

Det har även framställts en annan begäran om förhandsavgörande om artikel 12.3, den här gången av Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Förenade kungariket) den 2 augusti 2013 i mål C-436/13, E mot B. I det här fallet är den första frågan huruvida ett avtal som ingåtts om att en domstol i en medlemsstat ska vara behörig i frågor rörande föräldraansvar med stöd av artikel 12.3 endast ska ha verkan till dess att det aktuella förfarandet har avslutats genom ett lagakraftvunnet avgörande eller om verkan kvarstår även efter det att ett lagakraftvunnet avgörande meddelats.

Dessa förutsättningar är inte uttömmande och anknytningen kan grundas på andra förutsättningar.

- Alla parter i målet godtog domstolarnas behörighet uttryckligen eller på något annat entydigt sätt vid den tidpunkt då talan väcks (dvs. motsvarande krav som i situation 1).
- Behörigheten är till barnets bästa (motsvarar återigen villkoret i artikel 12.1 b – se även anmärkningen ovan i slutet av punkt 3.2.6.2.1).

3.2.6.2.3. Behörighet enligt artikel 12 när barnet har hemvist i en tredje stat, som inte är avtalsslutande part i 1996 års Haagkonvention – artikel 12.4

I artikel 12.4 anges att den behörighet som grundas på artikel 12 ska anses vara "i barnets intresse" när barnet har hemvist i en tredje stat som inte är avtalsslutande part i 1996 års Haagkonvention om skydd för barn ⁽³⁵⁾, särskilt när ett förfarande visar sig vara omöjligt i den berörda tredje staten.

Det innebär till exempel att den begränsade möjligheten att vända sig till domstol i en medlemsstat där barnet visserligen inte har hemvist, men till vilken det ändå finns en nära anknytning, utvidgas till situationer där barnet har hemvist i en sådan tredje stat. Om domstolens behörighet entydigt har godtagits av alla parter vid den tidpunkt då talan väcks och denna behörighet är i barnets intresse, ska domstolarna i den medlemsstaten vara behöriga.

3.2.7. Barnets närvaro – artikel 13

Om det visar sig vara omöjligt att fastställa barnets hemvist och artikel 12 inte är tillämplig, får en domstol i en medlemsstat besluta i frågor om föräldraansvar med avseende på barn som befinner sig i medlemsstaten (artikel 13).

3.2.8. Behörighet i övriga fall – artikel 14

Om ingen domstol är behörig enligt artiklarna 8–13, kan domstolen grunda sin behörighet på inhemska internationellt privaträttsliga regler. Sådana avgöranden ska erkännas och förklaras verkställbara i de övriga medlemsstaterna i enlighet med förordningens bestämmelser.

(35) Se kapitel 8.

3.3. Överföring till en domstol som är bättre lämpad att pröva målet – artikel 15 ⁽³⁶⁾

3.3.1. Vilka är förutsättningarna för att överföra ett mål enligt artikel 15?

Förordningen innehåller en ny bestämmelse som i undantagsfall gör det möjligt för en domstol där talan väcks och som är behörig att pröva frågan i sak att överföra målet till en domstol i en annan medlemsstat om den senare domstolen är bättre lämpad att pröva målet. Domstolen kan överföra hela målet eller bara en del av det.

Enligt huvudregeln är domstolarna i den medlemsstat där barnet hade hemvist vid den tidpunkt då talan väcktes behöriga (artikel 8). Därför överförs inte behörigheten automatiskt om barnet förvärvat hemvist i en annan medlemsstat under domstolsförfarandet.

Det kan emellertid finnas undantagsfall där den domstol där talan har väckts ("ursprungsdomstolen") inte är bäst lämpad att avgöra målet. Enligt artikel 15 får ursprungsdomstolen i sådana fall överföra målet till en domstol i en annan medlemsstat om detta är till barnets bästa.

När ett mål har överförts till en domstol i en annan medlemsstat kan det inte överföras vidare till en tredje domstol (skäl 13).

Överföring kan ske under följande förutsättningar:

Barnet måste ha en "särskild anknytning" till den andra medlemsstaten. I artikel 15.3 anges fem fall där en sådan anknytning anses föreligga enligt förordningen:

- Barnet har fått hemvist i den andra medlemsstaten efter det att talan väckts vid ursprungsdomstolen.
- Barnet har tidigare haft hemvist i den medlemsstaten.
- Barnet är medborgare i den medlemsstaten.
- Någon av personerna med föräldraansvar har hemvist i den medlemsstaten.
- Tvisten rör åtgärder till skydd för barnet i samband med förvaltning eller bevarande av eller förfogande över egendom som tillhör barnet och som finns i den medlemsstaten.

Dessutom måste båda domstolarna anse att överföringen är till barnets bästa. Domstolarna bör samarbeta för att bedöma detta utifrån "särskilda omständigheter i målet". De bör göra detta antingen direkt eller via respektive centralmyndighet.

(36) Se fotnot 34 ovan. I det mål E mot B som nämns där ombads EU-domstolen även att ta ställning till en andra fråga, den här gången angående tillämpningen av artikel 15. Frågan lyder: "Kan domstolarna i en medlemsstat enligt artikel 15 [...] överföra behörighet när det inte pågår något förfarande avseende barnet?" I skrivande stund har EU-domstolen ännu inte meddelat sitt beslut.

3.3.2. Vem inleder överföringen?

Överföring kan äga rum

- på begäran av någon av parterna
- på initiativ av domstolen, om minst en av parterna samtycker
- på begäran av en domstol i en annan medlemsstat, om minst en av parterna samtycker.

3.3.3. Hur går överföringen till?

En domstol som mottar en begäran om överföring eller som själv vill överföra ett mål har två alternativ:

- **Den kan vilandeförklara målet och uppmana parterna att lämna in en begäran till domstolen i den andra medlemsstaten.**
- **Den kan anmoda domstolen i den andra medlemsstaten att överta målet.**

I det förstnämnda fallet ska ursprungsdomstolen fastställa en tidsfrist inom vilken parterna ska väcka talan vid domstol i den andra medlemsstaten. Om parterna inte väcker talan vid den andra domstolen inom fristen, överförs inte målet utan ursprungsdomstolen fortsätter att utöva sin behörighet. Förordningen föreskriver ingen särskild tidsfrist, men fristen bör vara så kort att överföringen inte i onödan fördröjer handläggningen till nackdel för barnet och parterna. Den domstol som har mottagit en begäran om överföring måste inom sex veckor från det att talan väcks besluta om den ska godta överföringen eller inte. Om den inte godtar behörigheten,

fortsätter ursprungsdomstolen att vara behörig för hela målet och måste utöva denna behörighet.

Den relevanta frågan som domstolen måste ställa sig är om en överföring i det enskilda fallet är till barnets bästa. Bedömningen bör grundas på ömsesidigt förtroende och ett antagande om att domstolarna i alla medlemsstater i princip är kompetenta att handlägga ett mål. Centralmyndigheterna har här en viktig roll genom att de kan informera domstolen om förhållanden i den andra medlemsstaten.

3.3.4. Några praktiska frågor

- 3.3.4.1. Hur tar en domare som vill överföra ett mål reda på vilken domstol som är behörig i den andra medlemsstaten?

Den europeiska civilrättsatlasen kan användas för att ta reda på vilken domstol som är behörig i den andra medlemsstaten. Civilrättsatlasen innehåller uppgifter om domstolarnas geografiska behörighetsområde i de olika medlemsstaterna med kontaktuppgifter (såsom namn, telefonnummer, e-postadresser m.m.) (se Europeisk civilrättsatlas ⁽³⁷⁾). De centralmyndigheter som utsetts enligt förordningen kan också hjälpa domarna att ta reda på vilken domstol som är behörig i den andra medlemsstaten, vilket de är skyldiga att göra enligt artikel 55 c ⁽³⁸⁾.

(37) http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/

(38) Se kapitel 7.

3.3.4.2. Hur ska domarna kommunicera med varandra?

Enligt artikel 15 ska domstolarna samarbeta vid överföringen, antingen direkt eller via centralmyndigheterna. Det kan vara särskilt värdefullt om de berörda domarna kommunicerar med varandra för att avgöra om förutsättningarna för överföringen är uppfyllda i det enskilda fallet, i synnerhet om överföringen är till barnets bästa. Om domarna talar eller förstår ett gemensamt språk, bör de inte tveka att kontakta varandra direkt per telefon eller e-post. (39) Andra typer av modern teknik kan också användas, till exempel telefonkonferens. Om språkproblem uppstår kan domarna anlita tolk, i den mån det finns resurser för detta. Centralmyndigheterna kan också hjälpa domarna.

Domstolarna kommer att vilja informera parterna och deras juridiska ombud, men det är domarna själva som avgör på vilket sätt det ska ske och vilka rättssäkerhetsgarantier som ska gälla i det enskilda fallet.

3.3.4.3. Vem ansvarar för översättning av handlingar?

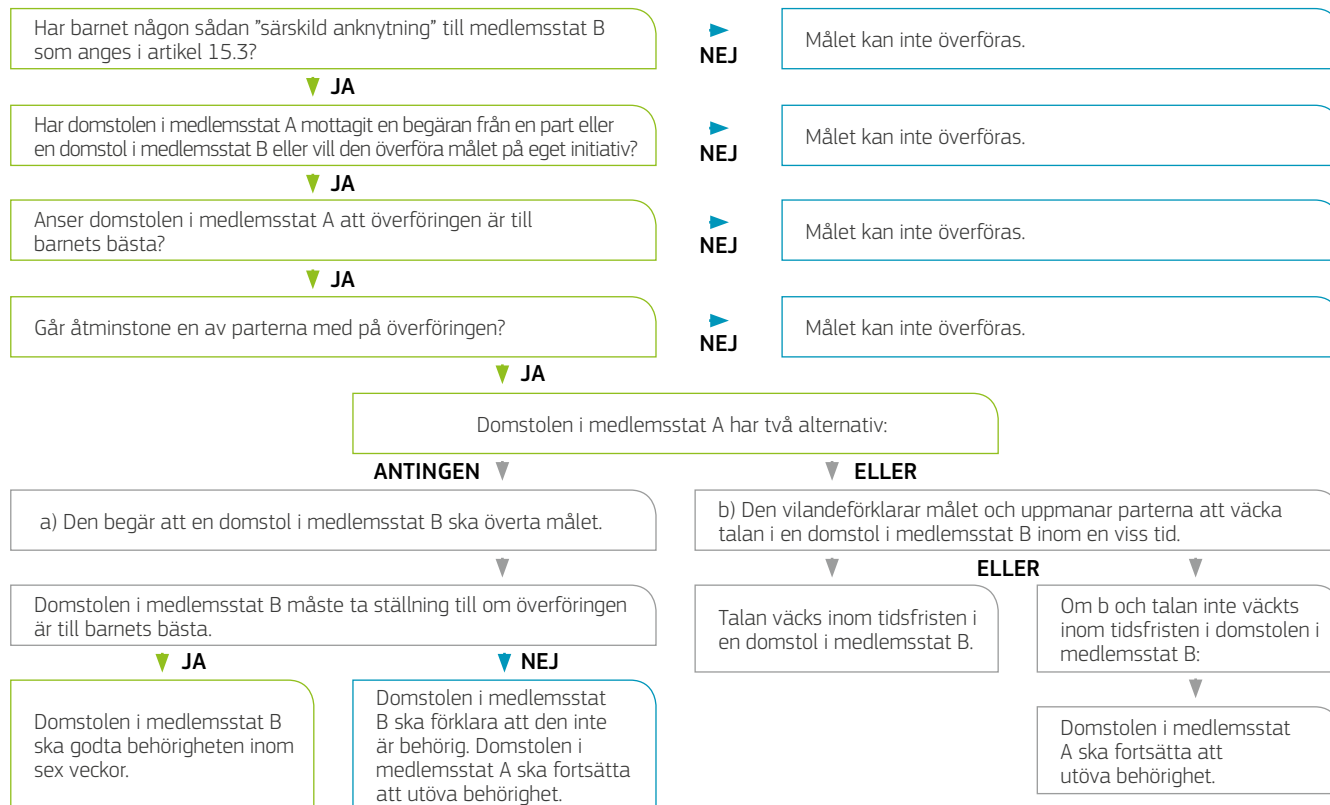
Översättning regleras inte i artikel 15. Domstolarna bör försöka hitta en praktisk lösning som är anpassad till behoven och omständigheterna i varje enskilt fall. Beroende på processrätten i den stat där beslutet görs gällande behövs det ibland inte någon översättning om ärendet överlämnas till domstol med domare som förstår handläggningsspråket. Om översättning visar sig behövas, kan den kanske begränsas till de viktigaste handlingarna. Centralmyndigheterna kan också vara behjälpliga när det gäller att tillhandahålla inofficiella översättningar ⁽⁴⁰⁾.

(39) Vid Haagkonferensen för internationell privaträtt togs initiativet till att inrätta det nya internationella domarnätverket International Hague Network of Judges som bl.a. syftar till att underlätta den direkta kommunikationen mellan domare i frågor som rör internationell familjerätt. Haagkonferensen har utarbetat vissa allmänna riktlinjer för rättslig kommunikation. För mer information om båda dessa, se Haagkonferensens webbplats <http://www.hcch.net/upload/haguenetwork.pdf> och http://www.hcch.net/upload/brochure_djc_en.pdf. Det finns också ett domarnätverk på familjerättens område inom EU som verkar inom ramen för det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område.

(40) Se punkt 3.3.4.1 och fotnot 38.

3.3.4.4. Överföring till en domstol som är bättre lämpad att pröva målet – artikel 15

Om talan har väckts vid en domstol i medlemsstat A i ett mål för vilket den är behörig enligt artiklarna 8–14 i förordningen, får den i undantagsfall överföra målet, eller en viss del av det, till en domstol i medlemsstat B om följande villkor är uppfyllda:

3.4. Vad händer om talan väcks i två medlemsstater?

3.4.1. Liknande talan väcks i två olika stater för samma barn – artikel 19.2

Det kan hända att parterna väcker talan om föräldraansvar om samma barn och samma sak i olika medlemsstater. Detta kan leda till parallella domstolsförfaranden och därmed en risk för sinsemellan motstridiga domar om samma sak.

Artikel 19.2 reglerar fall där domstolsförfaranden om föräldraansvar inleds i två olika medlemsstater om

- samma barn och
- samma sak.

I ett sådant läge är det enligt artikel 19.2 i princip den domstol där talan först har väckts (domstol I) som tar sig an fallet. Den domstol där talan har väckts senare (domstol II) ska vilandeförklara målet i väntan på att domstol I beslutar om sin behörighet. Om domstol I anser sig behörig, ska domstol II avvisa talan. Domstol II får bara fortsätta att handlägga målet om domstol I förklarar sig obehörig eller domstol I beslutar att överföra målet enligt artikel 15 och domstol II godtar överföringen.

3.4.2. Olika typer av förfaranden i två olika stater för samma barn – artiklarna 19.2 och 20

För att mekanismen i artikel 19.2 ska gälla måste båda förfarandena i de två medlemsstaterna utgöra förfaranden i sak avseende föräldraansvar. Om talan i den första medlemsstaten avser interimistiska åtgärder och säkerhetsåtgärder enligt artikel 20, ska talan som väckts senare i en annan medlemsstat och som i sak avser föräldraansvar för samma barn inte omfattas av bestämmelsen i artikel 19.2. Tanken bakom detta är att eftersom de interimistiska åtgärderna inte är verkställbara i den andra medlemsstaten finns det ingen risk för motstridiga domar.

Exempel: Följande situation gav upphov till två mål vid EU-domstolen:

Två barn föddes i medlemsstat A. Fadern kom från den medlemsstaten och modern kom från medlemsstat B. Kort tid efter födseln försämrades föräldrarnas förhållande och modern förklarade att hon ville återvända till medlemsstat B med barnen. De ingick en överenskommelse som innebar att modern kunde ta med sig båda barnen till medlemsstat B. När det ena barnet, en pojke, kunde resa var det andra barnet, en flicka, tvunget att stanna kvar på sjukhus eftersom hon var allvarligt sjuk. Modern reste till medlemsstat B och tog pojken med sig.

Fadern ansåg emellertid att han inte längre var bunden av överenskommelsen eftersom den inte hade godkänts av behöriga myndigheter. Han väckte talan vid en domstol i medlemsstat A om ett förordnande om interimistiska åtgärder, nämligen interimistisk vårdnad om båda barnen, något som också beviljades. Modern väckte senare en separat talan i en domstol i medlemsstat B för en prövning i sak av vårdnaden om pojken.

Så småningom ansökte fadern med stöd av förordningen om att i medlemsstat B verkställa det beslut om interimistisk vårdnad som domstolen i medlemsstat A fattat till hans fördel. Domstolen i medlemsstat B hänsköt ärendet till EU-domstolen med frågan om huruvida bestämmelserna i artikel 21 och följande artiklar, vilka rör erkännande och verkställighet av domar, också är tillämpliga för att verkställa interimistiska åtgärder i den mening som avses i artikel 20 om rätten till vårdnad av barn. EU-domstolen ansåg i detta fall att domen till förmån för fadern, i den mån den beviljade interimistiska åtgärder avseende vårdnad enligt artikel 20 i förordningen, inte kunde verkställas enligt artikel 21 i förordningen ⁽⁴¹⁾.

I den separata talan som modern väckte i medlemsstat B för att få vårdnaden om pojken tog domstolen där kontakt med domstolen i medlemsstat A för att få närmare information om målet och särskilt om det beslut som hade meddelats av den domstolen. Av olika skäl kunde domstolarna inte kommunicera med varandra trots medling av den domare som fungerade som kontaktperson i medlemsstat A, och i avsaknad av en överenskommelse mellan föräldrarna ansåg domstolen i medlemsstat B därför att den inte kunde föra arbetet vidare utan att först ha hänskjutit ärendet till EU-domstolen ⁽⁴²⁾. EU-domstolen behandlade de frågor som ställdes i det sistnämnda fallet mot bakgrund av sitt beslut i det första fallet ovan.

Den första frågan handlade om huruvida bestämmelserna i artikel 19.2 om litispensens och liknande är tillämpliga om talan väckts i domstolen – i

det här fallet i medlemsstat A – enbart för att ansöka om interimistiska åtgärder enligt artikel 20 i förordningen, vilket tycks ha varit fallet här, och om den andra parten därefter väcker talan i sak om föräldraansvar med avseende på samma tvisteföremål i en domstol i en annan medlemsstat som är behörig att pröva målet i sak enligt förordningen – i det här fallet i medlemsstat B – för att få ett interimistiskt eller ett slutligt beslut. På denna fråga svarade EU-domstolen att bestämmelserna i artikel 19.2 inte är tillämpliga i ett sådant fall.

EU-domstolen ombads också att ta ställning till hur länge den andra domstolen ska vänta innan den fattar ett beslut om huruvida den domstol vid vilken talan först väckts är behörig att pröva målet i sak. Domstolen angav att när domstolen i medlemsstat B, vid vilken talan i sak har väckts senare, trots ansträngningar för att inhämta information från den part som har åberopat litispensens, från den domstol vid vilken talan först har väckts och från centralmyndigheten, vilket var fallet här, inte förfogar över några uppgifter som gör det möjligt att fastställa föremålet och grunden för en talan som har väckts vid domstolen i medlemsstat A, och som bland annat gör det möjligt att visa att den domstolen är behörig i enlighet med förordningen, och när det – på grund av särskilda omständigheter – med hänsyn till barnets bästa krävs att domstolen i medlemsstat B meddelar ett avgörande som kan erkännas i andra medlemsstater än den medlemsstat där den domstol vid vilken talan har väckts senare är belägen, ankommer det på den sistnämnda domstolen att fortsätta handläggningen av den där anhängiggjorda talan när den har inväntat svar på sina frågor under en rimlig tidsperiod. Hur lång den rimliga tidsperioden för väntan på svar ska vara ska bestämmas med hänsyn till barnets bästa och mot bakgrund av omständigheterna i målet.

(41) Se EU-domstolens dom av den 15 juli 2010 i mål C-256/09, Bianca Purucker mot Guillermo Valles Perez, REU 2010, s. I-7353 (nedan kallad *Purrucker I*).

(42) Se EU-domstolens dom av den 9 november 2010 i mål C-296/10, Bianca Purucker mot Guillermo Valles Perez, REU 2010, s. I-11163 (nedan kallad *Purrucker II*).

Hur kan ett beslut erkännas och verkställas i en annan medlemsstat?

3.5. Erkännande och verkställighet – allmänt

3.5.1. Förfarande för erkännande och verkställighet – artiklarna 21 och 23–39

En berörd part kan ansöka om att en dom om föräldraansvar som meddelats av en domstol i en medlemsstat erkänns och förklaras verkställbar (alternativt ansöka om att den inte ska erkännas) i en annan medlemsstat ("exekvaturförfarande"). En dom om interimistiska åtgärder som omfattas av artikel 20 ska enligt förordningen inte anses vara verkställbar utanför den medlemsstat där domen meddelades ⁽⁴³⁾.

Ansökan ska lämnas in vid den behöriga domstolen i den medlemsstat där erkännande och verkställighet begärs. De domstolar som medlemsstaterna utsett för ändamålet finns upptagna i förteckning 1 ⁽⁴⁴⁾. Den behöriga domstolen ska utan dröjsmål förklara domen verkställbar i den medlemsstaten.

Varken den person mot vilken verkställighet begärs eller barnet har rätt att inkomma med synpunkter till domstolen i detta skede. I EU-domstolens rättspraxis bekräftas att den person mot vilken dom har meddelats inte kan

ansöka enligt artikel 31 om att få fastställt att domen inte ska erkännas eller verkställas. ⁽⁴⁵⁾

Båda parterna kan ansöka om ändring av avgörandet och inkomma med synpunkter i detta skede. Om ansökan om ändring görs av den som ansökt om verkställbarhetsförklaring ska den domstol som handlägger frågan efter det att ändring har sökts höra den part mot vilken verkställighet begärs.

3.5.2. Skäl för att vägra erkännande eller verkställighet av domar om föräldraansvar – artikel 23

Domstolen ska endast vägra att erkänna domen om

- ett erkännande uppenbart skulle strida mot grunderna för rättsordningen i den medlemsstat där domen görs gällande
- barnet inte har fått möjlighet att komma till tals i det förfarande som ledde fram till domen, såvida det inte är fråga om ett brådska fall
- domen har meddelats i någons utevaro och den uteblivne inte har delgivits stämningsansökan eller motsvarande handling i tillräckligt god tid och på ett sådant sätt att han eller hon kunnat förbereda sitt svaromål, såvida det inte kan fastställas att den uteblivne otvetydigt har godtagit domen
- en person som gör gällande att domen hindrar honom eller henne att utöva sitt föräldraansvar inte har fått möjlighet att yttra sig
- domen är oförenlig med en annan dom, i enlighet med förutsättningarna i artikel 23 e och f

(43) Se punkt 3.4.2 ovan och mål Purucker I som nämns i fotnot 41.

(44) EUT C 85, 23.3.2013, s. 6.

(45) Se dom av den 11 juli 2008 i mål C-195/08 PPU, Inga Rinau, REG 2008, s. I-5271.

- ärendet gäller placering av barnet i en annan medlemsstat och förfarandet i artikel 56 inte har följts.

3.5.3. Ansökan om ändring av ett avgörande om verkställbarhetsförklaring av en dom – artikel 33

Parterna kan ansöka om ändring av avgörandet. Ansökan om ändring ska göras vid den domstol som medlemsstaterna har utsett för ändamålet och som finns upptagen i förteckning 2⁽⁴⁶⁾. Båda parterna får inkomma med synpunkter till domstolen i detta skede.

3.5.4. Rättshjälp och annat biträde – artiklarna 50 och 55 b

Vid en ansökan om exekvaturförfarande är en person berättigad till rättshjälp om han eller hon hade rättshjälp i ursprungsmedlemsstaten. En sådan person kan också få hjälp av centralmyndigheterna, som ska ha till uppgift att informera och biträda personer med föräldraansvar som söker erkännande och verkställighet av domar om föräldraansvar i en annan medlemsstat.

3.5.5. Erkännande och verkställbarhetsförklaring av officiella handlingar och överenskommelser – artikel 46

Som förklaras i punkterna 3.1.3.2 och 3.1.3.3 gäller förfarandet för erkännande och verkställighet även officiella handlingar och

överenskommelser som är verkställbara i den medlemsstat där de har sitt ursprung. Dessa erkänns och förklaras således verkställbara i andra medlemsstater under samma förutsättningar som domar.

3.5.6. Inget krav på legalisering av handlingar – artikel 52

Vid begäran om erkännande, verkställbarhetsförklaring eller verkställighet av en dom avseende föräldraansvar enligt förordningen finns det inget krav på att legalisera de handlingar som krävs för dessa ändamål. Exempelvis behöver en dom i ett vårdnadsärende, eller ett intyg när det gäller verkställigheten av en sådan dom, inte genomgå någon formalitet i form av legalisering i samband med erkännande eller verkställighet i en annan medlemsstat.

3.5.7. Undantag från det allmänna förfarandet för erkännande och verkställighet – artikel 40

3.5.7.1. Beslut om umgänge (kontakt) och återlämnande av barn enligt artikel 11.6–11.8 – artiklarna 41 och 42

Det förfarande som beskrivs ovan är allmänt tillämpligt på avgöranden om föräldraansvar, till exempel i fråga om vårdnad. Det finns emellertid två fall där förordningen medger undantag från detta förfarande och där en dom ska erkännas och verkställas utan några särskilda formaliteter, nämligen när det är fråga om umgänge (se punkt 3.6.3) respektive återlämnande av barn som olovligt bortförts eller kvarhållits (se punkt 4.4.7). I båda dessa situationer behövs det enligt förordningen inte någon verkställbarhetsförklaring och bestämmelserna om att invända mot erkännandet och grunderna i artikel 23 är inte tillämpliga. I stället införs

(46) EUT C 85, 23.3.2013, s. 6.

ett förfarande varigenom ursprungsdomstolen utfärdar ett intyg som tillsammans med en kopia av den dom som intyget avser är tillräckligt för att direkt kunna verkställa beslutet. För mer information om dessa intyg se punkterna 3.6.3 och följande punkter när det gäller umgänge (kontakt) respektive 4.4.7 och följande punkter när det gäller återlämnande av barnet.

3.5.7.2. Intyg om verkställighet av ett beslut om återlämnande av barn – artikel 42 och bilaga IV

Det intyg som utfärdas för att verkställa ett beslut om återlämnande av ett barn som olovligt bortförts enligt en dom som meddelats i enlighet med artikel 11.8 ska innehålla uppgift om följande:

- a. Att barnet har fått möjlighet att komma till tals, om detta inte ansetts olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad.
Anm.: Denna bestämmelse innebär att det är den domstol som utfärdar intyget och har meddelat domen som är skyldig att höra barnet, såvida den inte anser att detta är olämpligt med hänsyn till uppgifterna om barnets ålder och mognad. Den bör inte utfärda något intyg om inte detta villkor är uppfyllt.
- b. Att alla parter har fått möjlighet att yttra sig.
- c. Att domstolen i sin dom har tagit hänsyn till de skäl och den bevisning som ligger till grund för beslutet varigenom domstolen i den andra medlemsstaten vägrat att återlämna barnet enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention.

Dessutom ska domstolen, om den fattar beslut om åtgärder till skydd för barnet efter återlämnandet till den stat där det har hemvist, ange dessa åtgärder i intyget. Det finns utrymme för detta i punkt 14 i intyget.

Domaren ska utfärda intyget på eget initiativ.

3.5.7.3. Handlingar som rör verkställighet – artikel 45

Den part som ansöker om verkställighet måste ge in en kopia av domen och det intyg som utfärdats enligt artikel 41 eller 42 ifyllt på det språk som domen är avfattad på. Vid ansökan om verkställighet i den andra medlemsstaten ska tillämpliga delar av intyget översättas till ett officiellt språk i den medlemsstaten. När det gäller umgänge är det de praktiska arrangemangen för umgänget i punkt 12 i intyget som ska översättas. När det gäller återlämnande av barnet är det de närmare uppgifterna om åtgärder som vidtagits för att garantera barnets skydd efter återlämnandet i punkt 14 i intyget som ska översättas.

3.6. Bestämmelserna om umgänge (kontakt) – Erkännande och verkställighet – artiklarna 40 och 41

3.6.1. Direkt erkännande och verkställighet av umgänge (kontakt) enligt förordningen – artiklarna 40 och 41

Ett av de viktigaste politiska målen med förordningen är att se till att ett barn under hela sin barndom kan hålla kontakten med samtliga personer med föräldraansvar, även efter en separation och även om de bor i olika medlemsstater (47). Förordningen underlättar möjligheten att utöva umgängesrätt i ett annat land, då den innebär en garanti för att en dom om umgänge som meddelats i en medlemsstat erkänns och är verkställbar direkt i en annan medlemsstat, förutsatt att den åtföljs av ett intyg som utfärdats av den domstol som meddelade domen ⁽⁴⁸⁾. Detta hindrar inte att personer med föräldraansvar ansöker om erkännande och verkställighet av en dom om umgänge genom att ansöka om ett exekvaturförfarande i enlighet med tillämpliga delar av förordningen om de så önskar (se artikel 40.2 och avsnitt 3.5).

3.6.2. Vilken typ av umgänge kan bli aktuell? – artikel 2.10

Med umgänge avses bland annat rätten att för en begränsad tid ta barnet till en annan plats än den där barnet har hemvist.

Bestämmelserna om umgänge gäller för allt umgänge, oavsett vem det är som har umgängesrätten. Enligt nationell lagstiftning kan umgänge beviljas en förälder som barnet inte bor tillsammans med, andra familjemedlemmar, till exempel mor- eller farföräldrar, eller tredje man.

Umgänge avser alla former av kontakt mellan barnet och den andra personen, även till exempel kontakter via telefon, Skype, internet eller e-post.

Dessa bestämmelser om erkännande och verkställighet gäller endast domar om beviljande av umgängesrätt. Erkännande av en dom varigenom en ansökan om umgänge avslås omfattas däremot av de allmänna bestämmelserna om erkännande.

(47) Förordningen ger på det här sättet uttryck för principen i artiklarna 9 och 10 i FN:s konvention om barnets rättigheter. Konventionen är tillämplig på barn under 18 år. Se även artikel 24.3 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (2010/C 83/02), EUT C 83, 30.3.2010, s. 389.

(48) Se punkt 3.6.7.

3.6.3. Vilka förutsättningar ska vara uppfyllda för att ett intyg ska utfärdas? – artiklarna 40 och 41 samt bilaga III.

En dom om umgänge ska erkännas och vara verkställbar direkt i en annan medlemsstat, förutsatt att den åtföljs av ett intyg som utfärdats av domaren vid den ursprungsdomstol som meddelade domen. Intyget är avsett att garantera att vissa rättssäkerhetsgarantier har respekterats under förfarandet i ursprungsmedlemsstaten.

Domaren vid ursprungsdomstolen ska utfärda intyget efter att ha kontrollerat att följande rättssäkerhetsgarantier är uppfyllda:

- Att alla berörda parter har fått möjlighet att yttra sig.
- Att barnet har fått möjlighet att komma till tals, om detta inte ansetts olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad.
- Att, om domen meddelats i någon av parternas utvaro, stämningsansökan eller motsvarande handling har delgivits den uteblivna personen i tillräckligt god tid och på ett sådant sätt att den personen kunnat förbereda sitt svaromål, eller om det, om vederbörande har delgivits utan att dessa krav har respekterats, ändå är styrkt att vederbörande otvetydigt har godtagit domen.

Även om det inte regleras i förordningen, kan domstolar anse det vara god praxis att de, när de beslutar att inte låta ett barn komma till tals på grund av att det inte har tillräcklig ålder eller mognad, i domen beskriver de åtgärder som vidtagits för att fastställa barnets ålder och mognad samt varför barnet inte har fått möjlighet att komma till tals.

Om rättssäkerhetsgarantierna inte har respekterats kommer avgörandet inte att erkännas och förklaras verkställbart direkt i andra medlemsstater, utan parterna kommer att vara tvungna att ansöka om ett exekvaturförfarande (se avsnitt 3.5).

3.6.4. Intyget – artikel 41.2

Domaren vid ursprungsdomstolen ska utfärda intyget på samma språk som domen med hjälp av standardformuläret i bilaga III. I intyget anges inte bara huruvida ovannämnda rättssäkerhetsgarantier har respekterats, utan det innehåller även uppgifter av praktisk natur, vilka syftar till att underlätta verkställigheten av domen. Det kan till exempel handla om namn på personerna med föräldraansvar och de berörda barnen samt adressuppgifter, eventuella praktiska arrangemang för utövandet av umgänget, eventuella särskilda skyldigheter för den person som tillerkänts umgänge eller den andra föräldern samt eventuella begränsningar i utövandet av umgänget. Alla skyldigheter beträffande umgänge som nämns i intyget är i princip direkt verkställbara enligt reglerna.

3.6.5. När ska domaren vid ursprungsdomstolen utfärda intyget? – artikel 41.1 och 41.3

Svaret på denna fråga beror på om det redan när domen meddelas är troligt att umgänget kommer att utövas i en situation av gränsöverskridande art.

3.6.5.1. Umgänget avser en situation av gränsöverskridande art

Om umgänget redan när domen meddelas avser en situation av gränsöverskridande art, till exempel för att en av barnets föräldrar är bosatt i eller planerar att flytta till en annan medlemsstat, ska intyget utfärdas automatiskt när domen blir verkställbar, även då verkställbarheten är interimistisk.

Enligt den nationella lagstiftningen i många av medlemsstaterna är domar om föräldraansvar "verkställbara" trots eventuella överklaganden. Om den nationella lagstiftningen inte skulle medge att en dom är verkställbar under den tid som ett överklagande pågår, kan ursprungsdomstolen förklara att domen ska vara verkställbar. Syftet är att undvika onödiga fördröjningar i verkställigheten på grund av långsamma överklagandeförfaranden.

3.6.5.2. Umgänget avser inte en situation av gränsöverskridande art

Om det när domen meddelas inte finns någon indikation på att umgänget kommer att bedrivas över nationsgränser, är domstolen

inte skyldig att utfärda intyget. Om omständigheterna i målet tyder på att det finns en möjlighet att umgänget kommer att omfatta en gränsöverskridande situation, kan domstolar anse det vara god praxis att utfärda intyget samtidigt som domen meddelas. Detta kan till exempel vara fallet om domstolen i fråga har sitt säte nära gränsen till en annan medlemsstat eller om personerna med föräldraansvar är av olika nationalitet.

Om det i en sådan situation senare tillkommer en internationell dimension, till exempel för att en av personerna med föräldraansvar flyttar till en annan medlemsstat, kan endera parten när som helst ansöka om att den ursprungsdomstol som meddelade domen utfärda ett intyg.

3.6.6. Är det möjligt att överklaga beslutet om att utfärda ett intyg? – artikel 43 och skäl 24

Nej, det är inte möjligt att överklaga beslutet om att utfärda ett intyg. Om ursprungsdomstolen har begått ett fel när den fyllde i intyget och intyget därför inte korrekt avspeglar domen, finns det möjlighet att ansöka om rättelse vid ursprungsdomstolen. I så fall är ursprungsmedlemsstatens nationella lagstiftning tillämplig.

3.6.7. Vilken verkan har intyget? – artiklarna 41.1 och 45

En dom om umgänge, åtföljd av ett intyg, ska erkännas och vara verkställbar direkt i andra medlemsstater utan att det behövs något förfarande för att erhålla en verkställbarhetsförklaring.

Att domen om umgänge åtföljs av ett intyg innebär att personer med umgängesrätt kan begära att beslutet erkänns och verkställs i en annan medlemsstat utan några mellanliggande förfaranden (exekvatur). Dessutom kan den andra parten inte invända mot erkännandet av domen. Följaktligen är det inte nödvändigt att ansöka om verkställbarhetsförklaring för en dom om umgänge. Det är inte heller möjligt att invända mot erkännandet av domen baserat på de skäl för att vägra erkännande som anges i artikel 23. Ett intyg om domen ska utfärdas av domstolen i ursprungsmedlemsstaten förutsatt att vissa rättssäkerhetsgarantier har respekterats. En part som vill ansöka om verkställighet av en dom om umgänge i en annan medlemsstat ska ge in en kopia av domen och intyget. Det är inte nödvändigt att översätta intyget, med undantag för punkt 12 som rör praktiska arrangemang för utövandet av umgänget.

3.6.8. Domen ska jämföras med en dom i den verkställande medlemsstaten – artiklarna 44 och 47

Intyget är en garanti för att den andra medlemsstaten, i fråga om erkännande och verkställighet, jämför domen med en dom som meddelats där.

Det förhållande att domen ska erkännas och vara verkställbar direkt i en annan medlemsstat, innebär att den ska behandlas som om den vore

ett "nationellt" avgörande och erkännas och verkställs under samma förutsättningar som en dom som meddelats i den medlemsstaten. Om en part inte frivilligt följer en dom om umgänge, kan den andra parten vända sig direkt till myndigheterna i den verkställande medlemsstaten för att få domen verkställd. Själva verkställighetsförfarandet regleras inte i förordningen, utan i nationell lagstiftning (se kapitel 5).

3.6.9. Behörighet för domstolarna i den verkställande medlemsstaten att besluta om de praktiska arrangemangen för utövande av umgänget – artikel 48

Verkställigheten kan försvåras eller till och med omöjliggöras om domen saknar eller endast innehåller bristfällig information om de praktiska arrangemangen för utövande av umgänget. För att garantera att umgängesrätten ändå kan genomdrivas i sådana situationer, innehåller förordningen bestämmelser som ger domstolarna i den verkställande medlemsstaten behörighet att besluta om de nödvändiga praktiska arrangemangen för utövande av umgänget, under förutsättning att de väsentliga inslagen i den domen iakttas.

Artikel 48 innebär inte att den verkställande domstolen ges behörighet att pröva sakfrågan. Därför upphör de praktiska arrangemang som fastställs i enlighet med denna bestämmelse att vara tillämpliga när en domstol i en medlemsstat som är behörig att pröva målet i sak senare har meddelat en dom.

A young boy with dark, curly hair is seen from the back, wearing a blue t-shirt. He is holding a white teddy bear. In the background, a man and a woman are standing by a large window, talking. The scene is brightly lit, suggesting a sunny day. The text "4. Bestämmelserna om internationella bortföranden av barn inom EU" is overlaid on the bottom half of the image.

4. Bestämmelserna om internationella bortföranden av barn inom EU

4.1. Allmän inledning – artiklarna 10, 11, 40, 42, 55 och 62

4.1.1. Förhållandet till 1980 års Haagkonvention – artiklarna 60 och 62 samt skäl 17

Haagkonventionen av den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (nedan kallad *1980 års Haagkonvention*) har ratificerats av samtliga medlemsstater i Europeiska unionen och fortsätter att gälla i situationer där barn bortförs mellan medlemsstaterna. 1980 års Haagkonvention kompletteras emellertid av vissa av förordningens bestämmelser, vilka träder in i sådana situationer. Vad gäller tillämpningen av 1980 års Haagkonvention i förbindelserna mellan medlemsstaterna, har förordningens bestämmelser således företräde framför konventionsbestämmelserna i frågor som regleras i förordningen.

4.1.2. Avskräckande verkan på föräldrars bortförande av barn

1980 års Haagkonvention och förordningen syftar båda till att avskräcka föräldrar från att föra bort barn till andra medlemsstater. Om det ändå skulle ske, syftar både konventionen och förordningen till att säkerställa att barnet omedelbart kan återlämnas till sin ursprungsmedlemsstat⁽⁴⁹⁾. I enlighet med konventionen och förordningen omfattar bortförande av barn såväl olovligt bortförande som olovligt kvarhållande⁽⁵⁰⁾. Det som tas upp nedan avser båda dessa situationer.

(49) Se skäl 17 i förordningen och bl.a. artiklarna 1 a och 12 i 1980 års Haagkonvention.

(50) Se artikel 2.9 och 2.11 i förordningen och artiklarna 3, 4 och 5 i konventionen.

4.1.3. Allmän beskrivning av hur förordningen fungerar när det gäller bortförande av barn

Om ett barn bortförs från en medlemsstat ("ursprungsmedlemsstaten") till en annan medlemsstat ("den anmodade medlemsstaten"), garanterar förordningen att domstolarna i ursprungsmedlemsstaten har kvar sin behörighet att fatta beslut i vårdnadsfrågan, oberoende av bortförandet. När en begäran om återlämnande har lämnats in vid en domstol i den anmodade medlemsstaten, ska den domstolen tillämpa 1980 års Haagkonvention, kompletterad av förordningen. Om domstolen i den anmodade medlemsstaten meddelar ett beslut om att inte återlämna barnet på de grunder som anges i artikel 13 i konventionen, ska den omedelbart översända en kopia av sitt beslut till den behöriga domstolen i ursprungsmedlemsstaten ("ursprungsdomstolen") som på en parts begäran sedan kan pröva frågan om vårdnaden om barnet, om den inte redan handlägger frågan. Om domstolen i ursprungsmedlemsstaten fattar beslut om att barnet ska återlämnas, ska det beslutet erkännas och vara direkt verkställbart i den anmodade medlemsstaten utan att det krävs ett exekuturförfarande (se punkt 4.4.7 och grafiken i punkt 4.4.9).

4.1.4. De grundläggande principerna i bestämmelserna om bortförande av barn

1. Efter det olovliga bortförandet eller kvarhållandet av barnet ligger behörigheten i princip kvar hos domstolarna i ursprungsmedlemsstaten (se grafiken i punkt 4.2.2).
2. Domstolarna i den anmodade medlemsstaten ska se till att barnet återlämnas omedelbart (se grafiken i punkt 4.3.6).
3. Om domstolen i den anmodade medlemsstaten fattar beslut om att inte återlämna barnet på någon av de grunder som anges i artikel 13 i konventionen, måste den översända en kopia av sitt beslut till den behöriga domstolen i ursprungsmedlemsstaten, som ska underrätta parterna. De två domstolarna ska samarbeta (se grafiken i punkt 4.4.9).
4. Om domstolen i ursprungsmedlemsstaten fattar beslut om att barnet ska återlämnas behövs inget exekvaturförfarande, utan beslutet är direkt verkställbart i den anmodade medlemsstaten (se grafiken i punkt 4.4.9).⁽⁵¹⁾
5. Centralmyndigheterna i ursprungsmedlemsstaten och den anmodade medlemsstaten ska samarbeta och bistå domstolarna i deras arbete.⁽⁵²⁾

(51) I sin dom av den 1 juli 2010 i mål C-211/10 PPU, Povse mot Alpago, REU 2010, s. I-6673, klargjorde EU-domstolen bland annat att det för att ett beslut enligt artikel 11.8 ska vara verkställbart när det gäller återlämnande av ett barn inte nödvändigtvis krävs att förfarandena vid ursprungsdomstolen skulle ha lett till ett beslut om vårdnaden om barnet. Se punkt 5 och följande punkter.

(52) Se artikel 55 i förordningen och artikel 7 i konventionen.

4.1.5. Domarkårens betydelsefulla roll

På ett allmänt plan bör det erinras om att komplexiteten och karaktären hos de frågor som tas upp i olika internationella instrument som rör bortförande av barn kräver specialiserade och välutbildade domare. Även om domstolarnas organisation inte är en fråga som regleras i förordningen är erfarenheterna från de medlemsstater som har koncentrerat behörigheten att pröva ärenden enligt 1980 års Haagkonvention till ett begränsat antal domstolar eller domare goda och visar på ökad kvalitet och effektivitet.

Det internationella samarbetet mellan familjerättsdomare har utvecklats alltmer under de senaste åren. Det finns i dag ett växande domarnätverk som kan bidra till att optimera tillämpningen av konventionen och förordningen när det gäller bortföranden av barn och andra frågor som rör barn. I många länder har man utsett särskilda domare som fungerar som kontaktpersoner som kan bistå i den rättsliga kommunikationen och ge råd och stöd till kolleger i sina egna och andra stater när det gäller frågor som uppkommer i sådana fall⁽⁵³⁾.

(53) Se http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=21 för mer information om det internationella domarnätverket *International Hague Network of Judges*. Se även fotnot 39 ovan. Det europeiska domarnätverket på familjerättsens område, European Network of Family Judges, utgör en del av det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område.

4.2. Domstols behörighet vid fall av bortförande av barn

4.2.1. Förhindrande av byte av domstols behörighet efter bortförandet – artikel 10

4.2.1.1. Domstolarna i ursprungsmedlemsstaten behåller sin behörighet

För att avskräcka föräldrar från att föra bort barn till andra medlemsstater, fastställs i artikel 10 att domstolarna i den medlemsstat där barnet hade hemvist före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet (ursprungsmedlemsstaten) ska behålla sin behörighet att döma i sakfrågan även därefter. Domstolarna i den nya medlemsstaten (den anmodade medlemsstaten) kan bara bli behöriga under mycket stränga villkor (se grafiken i punkt 4.2.2).

4.2.1.2. Begränsat antal situationer där domstolarna i den anmodade medlemsstaten blir behöriga

Enligt förordningen kan domstolarna i den anmodade medlemsstaten vara behöriga endast i två situationer:

Situation 1:

- Barnet har fått hemvist i den anmodade medlemsstaten, och
- alla som har vårdnad om barnet har godtagit bortförandet.

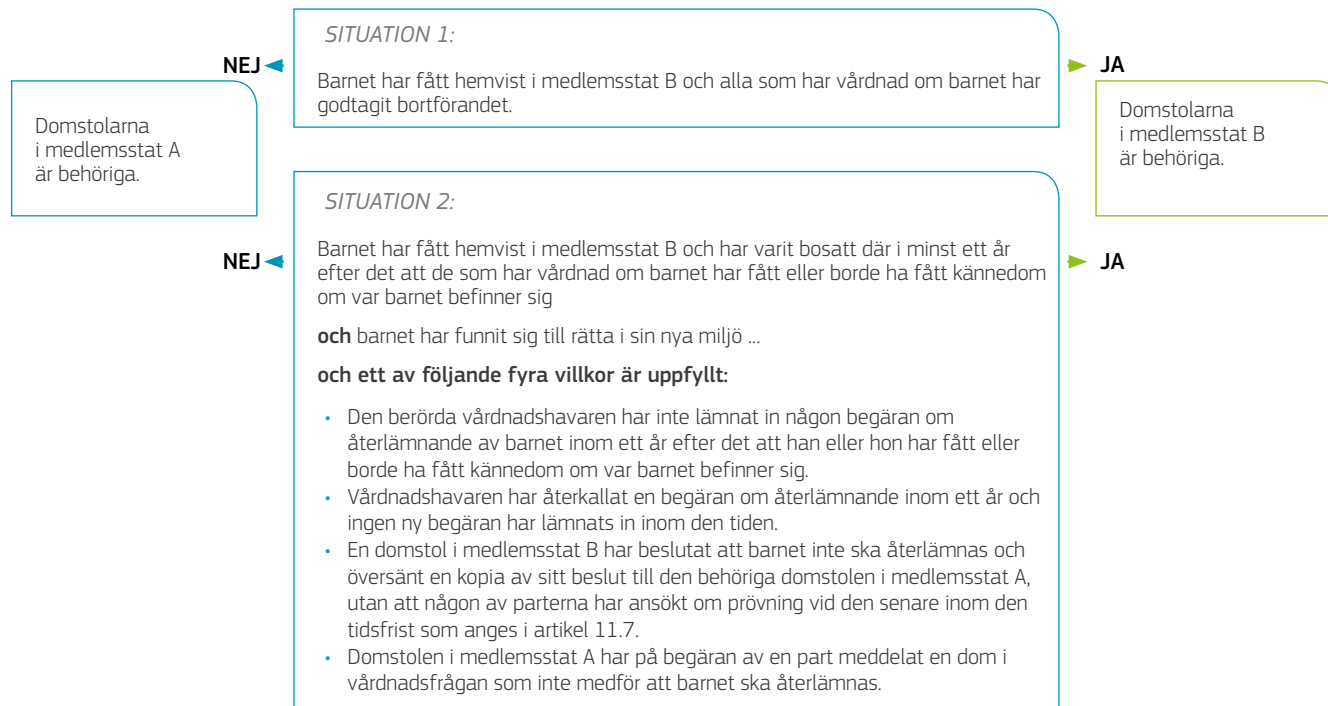
Situation 2:

- Barnet har fått hemvist i den anmodade medlemsstaten och har varit bosatt i den medlemsstaten i minst ett år efter det att de som har vårdnad om barnet har fått eller borde ha fått kännedom om var barnet befinner sig, och
- barnet har funnit sig till rätta i sin nya miljö. **Dessutom ska åtminstone ett av följande villkor vara uppfyllt:**
 - Ingen begäran om återlämnande har lämnats in inom ett år efter det att den kvarlämnade föräldern har fått eller borde ha fått kännedom om var barnet befinner sig.
 - En begäran om återlämnande har lämnats in men sedan dragits tillbaka, och ingen ny begäran har lämnats in inom ett år.
 - Ett beslut om att inte återlämna barnet har meddelats i den anmodade staten och domstolarna i båda medlemsstaterna har vidtagit nödvändiga åtgärder enligt artikel 11.6, men ärendet har avslutats i enlighet med artikel 11.7 på grund av att parterna inte har yttrat sig inom tre månader från den dag då de underrättades.
 - Den behöriga ursprungsdomstolen har meddelat en dom i vårdnadsfrågan som inte medför att barnet ska återlämnas. Det bör noteras i detta sammanhang att EU-domstolen har klargjort att det villkor som avses i artikel 10 b iv ska tolkas restriktivt och att den dom som avses måste vara en slutlig dom. En dom om en interimistisk säkerhetsåtgärd uppfyller således inte detta villkor. Inte heller kan en sådan dom leda till att behörigheten överförs till domstolarna i den medlemsstat dit barnet har förts.⁽⁵⁴⁾

(54) Se punkterna 39–49 i mål C-211/10, Povse mot Alpago, som nämns i fotnot 51 ovan.

4.2.2. Domstols behörighet vid fall av bortförande av barn – verkan av artikel 10

Exempel: Ett barn bortförs från medlemsstat A till medlemsstat B och förblir där. Vilken domstol är behörig att döma i saken?

4.3. Bestämmelser som garanterar ett snabbt återlämnande av barnet – artikel 11.1–11.5

4.3.1. Domstolen tillämpar 1980 års Haagkonvention, kompletterad av artikel 11.1–11.5

När en domstol i en medlemsstat mottar en begäran om återlämnande av ett barn i enlighet med 1980 års Haagkonvention, ska den tillämpa konventionsbestämmelserna, med de kompletteringar som följer av artikel 11.1–11.5 i förordningen (se grafiken i punkt 4.3.6). För det ändamålet kan domstolen ha nytta av den rättspraxis på området som vuxit fram till följd av konventionen. Denna praxis finns tillgänglig genom INCADAT-databasen som inrättats av Haagkonferensen för internationell privaträtt⁽⁵⁵⁾. Den förklarande rapporten om och handledningen till denna konvention kan också vara till användning (se webbplatsen för Haagkonferensen för internationell privaträtt)⁽⁵⁶⁾. Även det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område har utarbetat en handledning med information om metoder för beredning och hörande av återlämningsärenden.⁽⁵⁷⁾

(55) <http://www.incadat.com/>. INCADAT-databasen innehåller numera även mål som omfattas av förordningen samt mål i EU-domstolen och Europadomstolen.

(56) http://www.hcch.net/index_en.php; http://www.hcch.net/index_en.php?act=text&display&tid=21; http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications&details&pid=2779.

(57) Se https://e-justice.europa.eu/content_parental_child_abduction-309-en.do?clang=en.

4.3.2. Domstolen bedömer om ett bortförande har ägt rum – artikel 2.11 a och b

Domstolen ska först avgöra om ett "olovligt bortförande eller kvarhållande av barn" har ägt rum. Definitionen i artikel 2.11 i förordningen är mycket lik den i artikel 3 i 1980 års Haagkonvention och omfattar bortförande eller kvarhållande av barn i strid med den vårdnad som fastställts enligt lagen i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före bortförandet.

4.3.2.1. Definition av vårdnad – artikel 2.9 och 2.11

Det säger sig självt att definitionen av vårdnad är central för frågan om huruvida ett olovligt bortförande eller kvarhållande har ägt rum. Begreppet måste ges en innebörd som inte enbart avgörs av lagstiftningen i den medlemsstat där det berörda barnet har hemvist. Det måste ges en självständig innebörd och överensstämma med villkoren i förordningen och konventionen. Rätten till vårdnad och utövandet av vårdnaden kan även behöva ses mot bakgrund av bestämmelserna i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, med tanke på att artikel 7 i stadgan innehåller bestämmelser som motsvarar dem i artikel 8 i Europakonventionen, om att var och en har rätt till respekt för sitt familjeliv. Enligt artikel 51 i stadgan ska EU-institutionerna och medlemsstaterna vid genomförandet av EU-rätten respektera rättigheterna, iakttä principerna och främja tillämpningen av dem⁽⁵⁸⁾.

(58) Se dom av den 5 oktober 2010 i mål C-400/10 PPU, McB mot L.E., REU 2010, s. 18965.

Exempel: Detta har konstaterats i ett mål i EU-domstolen där fadern och modern till tre barn inte var gifta med varandra och fadern enligt lagen i den stat där barnen hade hemvist inte hade vårdnaden om barnen utan ett domstolsavgörande eller ett avtal. Modern förde barnen till en annan medlemsstat och fadern begärde att barnen skulle återlämnas med stöd av Haagkonventionen, kompletterad av förordningen. Fadern menade att förordningen, mot bakgrund av artikel 7 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, skulle tolkas så, att en biologisk far enligt lag automatiskt får sådan vårdnad i en situation där denne och dennes barn lever ett familjeliv som är identiskt med det som en familj med gifta föräldrar lever. Mot denna bakgrund skulle bortförandet av barnen vara olovligt i den mening som avses i förordningen och 1980 års konvention.

I det enskilda fallet ansåg domstolen att stadgan inte ska tolkas så, att det ska göras någon prövning av den nationella rätten utan att stadgan endast ska beaktas för tolkningen av förordningen.⁽⁵⁹⁾ På grundval av detta och med hänsyn till rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen) kan det inte sägas att fadern hade berövats möjligheten att få vårdnad om barnen. Han hade kunnat vända sig till domstol för att göra detta, och domstolen hade kunnat bedöma huruvida sådan vårdnad borde beviljas med hänsyn till barnets bästa. Domstolen ansåg att en medlemsstat inte är förhindrad, på grundval av artikel 7 i stadgan, att i sin nationella lagstiftning kräva att en ogift far för att tillerkännas vårdnaden om ett barn först måste införskaffa ett beslut från en domstol som innebär att han anförtros sådan vårdnad, som skulle innebära att bortförande av ett barn från den stat där det har hemvist är olovligt i den mening som avses i artikel 2.11 i förordningen.

(59) Ibid.

4.3.2.2. Verkligt utövande av vårdnad och gemensam vårdnad – artikel 2.11 b

Bortförandet eller kvarhållandet av ett barn anses vara olovligt om vårdnaden verkligen utövades, antingen gemensamt eller för sig, vid den tidpunkt då barnet olovligen fördes bort eller hölls kvar eller skulle ha utövats om inte bortförandet eller kvarhållandet hade ägt rum (artikel 2.11 b i förordningen).

I den bestämmelsen i förordningen tilläggs att vårdnaden ska anses utövas gemensamt när en av personerna med föräldraansvar inte får besluta var barnet ska bo utan medgivande från en annan person med föräldraansvar. Det innebär att när ett barn förs från en medlemsstat till en annan utan den andra berörda personens medgivande räknas detta som bortförande av barn enligt förordningen. Om bortförandet är lagligt enligt den nationella lagstiftningen kan artikel 9 i förordningen vara tillämplig⁽⁶⁰⁾.

4.3.3. Domstolen ska alltid besluta om återlämnande av barnet om skyddet i ursprungsmedlemsstaten kan garanteras – artikel 11.4

Förordningen innebär en förstärkning av huvudregeln att domstolen ska besluta om omedelbart återlämnande av barnet, genom att undantagen i artikel 13 första stycket b i 1980 års Haagkonvention begränsas till ett minimum. Huvudregeln är att barnet alltid ska återlämnas om det kan skyddas i ursprungsmedlemsstaten.

(60) Se punkt 3.2.4.

Enligt artikel 13 första stycket b i 1980 års Haagkonvention är domstolen inte är förpliktad att besluta om barnets återlämnande, om detta skulle utsätta barnet för fysisk eller psykisk skada eller försätta det i en situation som inte är godtagbar. Förordningen går ett steg längre genom att skyldigheten att besluta om återlämnande av barnet utvidgas till fall där ett återlämnande skulle utsätta barnet för sådan skada, men där det trots detta står klart att lämpliga åtgärder har vidtagits för att garantera barnets skydd efter återlämnandet.

Domstolen måste undersöka detta på grundval av sakförhållandena i målet. Det är inte tillräckligt att det finns förfaranden som syftar till att skydda barnet i ursprungsmedlemsstaten, utan det måste kunna konstateras att myndigheterna i ursprungsmedlemsstaten har vidtagit konkreta åtgärder för att skydda barnet i fråga.

Det kommer allmänt sett att vara svårt för domstolen att bedöma de faktiska förhållandena i ursprungsmedlemsstaten. Därför kommer biståndet från centralmyndigheten i ursprungsmedlemsstaten att vara av största betydelse för bedömningen av om skyddsåtgärder har vidtagits där och om dessa åtgärder är tillräckliga för att garantera barnets skydd när det återlämnas.

4.3.4. Hörande av barnet – artikel 11.2 och 11.5 (61)

4.3.4.1. Barnet och den begärande parten ska ges möjlighet att komma till tals

Förordningen stärker barnets rätt att få komma till tals under förfarandet. Domstolen ska ge barnet möjlighet att komma till tals om inte domstolen

anser det olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad⁽⁶²⁾ (se kapitel 6 punkt 6.2). I förordningen anges inte några kriterier för att fastställa ålder eller erforderlig mognad eller något förfarande för att höra barnet. Vidare kan domstolen inte vägra att besluta om återlämnande av barnet utan att först ha gett den person som begärt att barnet återlämnas möjlighet att yttra sig. Med hänsyn till den strikta tidsfristen bör denna person höras på snabbast och effektivast möjliga sätt.

4.3.4.2. Förordningens tillämpning vid bevisupptagning

En möjlighet är att tillämpa de förfaranden som föreskrivs i förordning (EG) nr 1206/2001 om samarbete mellan medlemsstaternas domstolar i fråga om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur (nedan kallad *förordningen om bevisupptagning*). Förordningen om bevisupptagning underlättar samarbetet mellan domstolarna i de olika medlemsstaterna när det gäller bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur, till exempel familjerättsliga mål. En domstol kan antingen begära att en behörig domstol i en annan medlemsstat upptar bevisning eller uppta bevisning direkt i den andra medlemsstaten. Med hänsyn till att domstolen inom sex veckor måste fatta beslut om återlämnande av barnet, måste denna begäran verkställas så snabbt som möjligt och med god marginal till utgången av den tidsfrist på 90 dagar som föreskrivs i artikel 10.1 i förordningen om bevisupptagning. Video- och telefonkonferenser, som föreslås i artikel 10.4 i förordningen om bevisupptagning, kan vara särskilt användbart för bevisupptagning i ärenden som berör barn.

(62) Artikel 12.2 i FN:s konvention om barnets rättigheter innehåller en liknande bestämmelse. Se även artikel 24.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

(61) Se även kapitel 6 nedan.

4.3.5. Domstolen ska meddela beslut inom sex veckor – artikel 11.3

Domstolen måste använda de snabbaste förfaranden som får tillämpas enligt den nationella lagstiftningen och meddela sitt beslut inom sex veckor efter det att den erhållit ansökan om återlämnande av barnet. Denna tidsfrist får överskridas endast om exceptionella omständigheter gör det omöjligt att hålla sig inom den.

När det gäller beslut om att återlämna barn framgår det inte klart av artikel 11.3 att sådana beslut, som ska meddelas inom sex veckor, ska göras verkställbara inom samma period.

Det är dock den enda tolkning som på ett effektivt sätt skulle garantera att barnet kan återlämnas inom den strikta tidsfristen. Denna målsättning skulle kunna undermineras om den nationella lagstiftningen ger möjlighet att överklaga ett beslut om återlämnande och därigenom skjuta upp verkställigheten av beslutet, utan att föreskriva någon tidsfrist för överklagandeförfarandet.

Av dessa skäl bör medlemsstaterna försöka se till att ett beslut om återlämnande som meddelats inom den föreskrivna tidsfristen på sex veckor är "verkställbart". Hur detta ska uppnås är en fråga för den nationella lagstiftningen.

Olika förfaranden är tänkbara:

a. Att den nationella lagstiftningen utesluter möjligheten att överklaga ett beslut om återlämnande av ett barn.

- b. Att den nationella lagstiftningen tillåter överklagande, men samtidigt föreskriver att ett beslut om återlämnande av barnet är verkställbart i avvaktan på att ett eventuellt överklagande sker.
- c. För det fall att den nationella lagstiftningen medger en möjlighet att överklaga med följden att verkställigheten av beslutet skjuts upp, bör medlemsstaterna införa förfaranden
- som gör det möjligt att förklara beslutet verkställbart om omständigheterna i det enskilda fallet så kräver, och
 - som medger en snabb prövning som gör det möjligt att iakttä tidsfristen på sex veckor.

Det krav på ett snabbt förfarande som beskrivs ovan ska också vara tillämpligt på beslut om att inte återlämna barnet i syfte att snabbt klargöra barnets situation.

4.3.6. Återlämnande av barnet – jämförelse mellan bestämmelserna i 1980 års Haagkonvention och förordningen

Anm.: Bestämmelserna i förordningen (artikel 11.2–11.5) ska ha företräde framför relevanta bestämmelser i konventionen.

	Relevanta bestämmelser i 1980 års Haagkonvention	Relevanta bestämmelser i förordningen
Skyldighet att besluta om återlämnande av barnet	Artikel 12: Domstolen i den medlemsstat till vilken barnet har bortförts (domstolen) ska i princip besluta om omedelbart återlämnande av barnet om bortförandet ägde rum för mindre än ett år sedan.	Artikel 11.2–11.5: Förordningen bekräftar och förstärker denna princip.
Undantag från denna skyldighet	Artikel 13 första stycket b: Domstolen är inte skyldig att besluta om återlämnande om det finns en allvarlig risk för att barnets återlämnande skulle utsätta det för fysisk eller psykisk skada eller på annat sätt försätta det i en situation som inte är godtagbar.	Artikel 11.4: Domstolen kan inte vägra att besluta om barnets återlämnande med motiveringen att det skulle utsätta barnet för risk, om det styrks att myndigheterna i ursprungsmedlemsstaten har vidtagit lämpliga åtgärder för att garantera barnets skydd efter återlämnandet.
Hörande av barnet	Artikel 13 andra stycket: Domstolen kan vägra att besluta om barnets återlämnande, om barnet motsätter sig att bli återlämnat och barnet har uppnått en ålder och mognad vid vilken det är skäligt att ta hänsyn till dess åsikt.	Artikel 11.2: Domstolen ska se till att barnet ges möjlighet att komma till tals under förfarandet, om detta inte förefaller olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad.
Hörande av den vårdnadshavare som begärt att barnet återlämnas	(Ingen bestämmelse)	Artikel 11.5: Domstolen kan inte vägra att återlämna barnet om den person som har begärt att barnet återlämnas inte har fått möjlighet att yttra sig.
Tidsfristen för behandling av begäran om återlämnande	Artiklarna 2 och 11: Artikel 2: Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa genomförandet av konventionens mål. För detta ändamål ska de använda de snabbaste förfaranden som får tillämpas. Artikel 11: Domstolen ska iakttä en skyndsam handläggning för att få barnet återlämnat. Om myndigheten inte har fattat ett beslut inom sex veckor, kan den bli uppmanad att redogöra för orsakerna till dröjsmålet.	Artikel 11.3: Domstolen ska använda de snabbaste förfaranden som får tillämpas enligt den nationella lagstiftningen. Domstolen ska meddela sitt beslut inom sex veckor efter det att den erhållit ansökan, såvida detta inte är omöjligt på grund av exceptionella omständigheter.

4.4. Vad händer om domstolen beslutar att barnet inte ska återlämnas? – artikel 11.6 och 11.7

4.4.1. Den behöriga domstolen ska översända en kopia av beslutet om att inte återlämna barnet till den behöriga domstolen i ursprungsmedlemsstaten.

Med hänsyn till de stränga villkoren i artikel 13 i 1980 års Haagkonvention och i artikel 11.2–11.5 i förordningen torde domstolarna i de flesta fall besluta att barnet ska återlämnas.

För de undantagsfall då en domstol ändå meddelar beslut om att inte återlämna barnet enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention, föreskrivs ett särskilt förfarande i artikel 11.6 och 11.7 i förordningen. Detta innebär att en domstol som har meddelat ett beslut om att inte återlämna barnet, oavsett om beslutet är slutligt eller fortfarande kan överklagas, översänder en kopia av domstolsbeslutet och andra relevanta handlingar till den behöriga domstolen i ursprungsmedlemsstaten.⁽⁶³⁾ Översändandet kan ske antingen direkt från en domstol till en annan, eller via centralmyndigheterna i de två medlemsstaterna. De nämnda handlingarna ska lämnas till domstolen inom en månad efter beslutet om att inte återlämna barnet.

Om talan inte redan har väckts av någon av parterna ska ursprungsdomstolen underrätta parterna och ge dem tillfälle att inom tre månader från den dag då de underrättades yttra sig inför domstolen enligt bestämmelserna

i den nationella lagstiftningen om huruvida de vill att ursprungsdomstolen prövar vårdnadsfrågan.

Om parterna inte yttrar sig inom tidsfristen på tre månader ska ursprungsdomstolen avsluta ärendet.

Ursprungsdomstolen ska pröva ärendet om minst en av parterna yttrar sig och anger att så bör ske. Även om förordningen inte föreskriver någon tidsfrist för detta bör målet vara att se till att ett beslut meddelas så snabbt som möjligt.

4.4.2. Till vilken domstol ska beslutet om att inte återlämna barnet översändas? – artikel 11.6

Beslutet om att inte återlämna barnet ska, tillsammans med övriga relevanta handlingar, översändas till den domstol som är behörig att meddela avgörande i själva saken.

Om en domstol i ursprungsmedlemsstaten tidigare har meddelat en dom avseende barnet i fråga, ska handlingarna i regel översändas till den domstolen. Om det inte finns någon dom, ska uppgifterna sändas till den domstol som är behörig enligt lagstiftningen i den medlemsstaten, i de flesta fall domstolen på den ort där barnet hade hemvist före bortförandet. Den europeiska rättsatlasen kan vara till hjälp när det gäller att finna en behörig domstol i den andra medlemsstaten⁽⁶⁴⁾. De centralmyndigheter som utsetts enligt förordningen kan också bistå domstolarna med att ta reda på vilken domstol som är behörig i den andra medlemsstaten (se kapitel 7).

(63) Se mål C-195/08 PPU, Inga Rinau, REG 2008, s. I-5271.

(64) https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-sv.do

4.4.3. Vilka handlingar ska översändas och på vilket språk? – artikel 11.6

I artikel 11.6 föreskrivs att den domstol som har meddelat beslutet om att inte återlämna barnet ska översända en kopia av domstolsbeslutet om att inte återlämna barnet och av "andra relevanta handlingar, särskilt ett protokoll från förhandlingarna inför domstolen". Det är den domstol som har meddelat beslutet som avgör vilka handlingar som är relevanta. Därför ska domstolen ge en korrekt redogörelse för de viktigaste faktorerna som påverkat beslutet. Generellt sett skulle dessa innefatta de handlingar som domstolen har grundat sina beslut på, inklusive eventuella rapporter om barnets situation som upprättats av sociala myndigheter. Den andra domstolen måste erhålla handlingarna inom en månad efter beslutet.

Frågan om översättning regleras inte i artikel 11.6. Domstolarna bör försöka hitta en praktisk lösning som är anpassad till behoven och omständigheterna i varje enskilt fall. Beroende på processrätten i den stat där beslutet görs gällande behövs det ibland inte någon översättning om ärendet överlämnas till en domstol med domare som förstår handläggningsspråket. Om översättning visar sig behövas, kan den kanske begränsas till de viktigaste handlingarna. Centralmyndigheterna kan också vara behjälpliga när det gäller att tillhandahålla inofficiella översättningar. Om det visar sig omöjligt att få fram en översättning inom tidsfristen på en månad, bör översättningen göras i ursprungsmedlemsstaten.

4.4.4. Ursprungsdomstolen är behörig att pröva saken i dess helhet – artiklarna 10 b iii och iv, 11.7 och 42

Den ursprungsdomstol som fattar beslut i enlighet med artikel 11.7 är behörig att pröva saken i sin helhet, i egenskap av domstol på den ort där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet. Dess behörighet är således inte begränsad till frågan om vårdnaden av barnet, utan den kan även besluta om andra aspekter av föräldraansvar, till exempel umgänge. Domstolen bör i princip vara i samma situation som den skulle ha varit om den bortförande föräldern inte hade fört bort barnet utan i stället vänt sig till ursprungsdomstolen för att få en tidigare vårdnadsdom ändrad eller ansöka om ändring av barnets hemvist. Det kan hända att den person som begär att barnet återlämnas inte hade samma hemvist som barnet före bortförandet, eller att personen i fråga är villig att godta att barnets hemvist överförs till den andra medlemsstaten, förutsatt att hans eller hennes umgänge anpassas till detta.

4.4.5. Förfarandet inför ursprungsdomstolen – artiklarna 11.7 och 42

Ursprungsdomstolen bör tillämpa vissa procedurregler vid prövningen av målet. Om dessa bestämmelser följs blir det möjligt för ursprungsdomstolen att senare utfärda det intyg som nämns i artikel 42.2.

Ursprungsdomstolen ska säkerställa följande:

- Att alla parter har fått möjlighet att yttra sig.
- Att barnet har fått möjlighet att komma till tals, om detta inte ansetts olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad.
- Anm.: Denna bestämmelse innebär att det ankommer på ursprungsdomstolen att efter att ha bedömt barnets ålder och mognad fatta beslut om huruvida barnet ska höras. Den bör inte utfärda något intyg om inte detta villkor är uppfyllt.
- Att den i sitt avgörande beaktar de skäl och den bevisning som legat till grund för beslutet om att inte återlämna barnet.

4.4.6. Återlämnande av barnet efter bortförandet – vissa praktiska aspekter

4.4.6.1. Hur kan ursprungsdomstolen ta hänsyn till de skäl som legat till grund för beslutet om att inte återlämna barnet? ⁽⁶⁵⁾

Det är nödvändigt att upprätta ett samarbete mellan de båda domstolarna för att ursprungsdomstolen på ett korrekt sätt ska kunna ta hänsyn till de skäl och den bevisning som legat till grund för beslutet om att inte återlämna barnet. Om personalen vid båda domstolarna kan tala och/eller förstå ett gemensamt språk bör de inte tveka att ta kontakt direkt per telefon eller via e-post för detta ändamål ⁽⁶⁶⁾. Om det finns språkproblem kan centralmyndigheterna vara behjälpliga (se kapitel 7).

4.4.6.2. Hur kan domstolen i ursprungsmedlemsstaten höra föräldern och barnet om de inte befinner sig i den staten?

Den omständigheten att den person som olovligt har bortfört eller kvarhållit barnet och det bortförda barnet knappast kommer att resa till ursprungsmedlemsstaten för att närvara vid rättegången förutsätter att deras bevisning kan lämnas från den medlemsstat där de befinner sig. En möjlighet är att tillämpa de arrangemang som föreskrivs i förordningen om bevisupptagning (se punkt 4.3.4.2).

(65) Se även punkt 3.3.4 ovan.

(66) Se https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-sv.do

4.4.6.3. Begränsa effekterna av straffrättsliga påföljder i ursprungsmedlemsstaten

Det faktum att bortförande av barn är ett brott i vissa av medlemsstaterna bör också tas med beräkningen. Dessa medlemsstater bör vidta lämpliga åtgärder för att se till att den person som olovligt har bortfört eller kvarhållit barnet kan medverka vid domstolsförhandlingarna i ursprungsmedlemsstaten utan att riskera straffrättsliga påföljder. En annan lösning kunde vara att införa särskilda arrangemang för att garantera "fri lejd" för denna person till och från ursprungsmedlemsstaten, i syfte att göra det lättare att få personen att medverka vid domstolsförhandlingarna i den staten.

4.4.6.4. Resultat av förfarandet enligt artikel 11.6 och 11.7

Om ursprungsdomstolen meddelar ett beslut som inte innebär att barnet ska återlämnas, ska ärendet avslutas. Därefter är det domstolarna i den medlemsstat dit barnet har förts som är behöriga att döma i sakfrågan om barnet har hemvist i den staten (se grafiken i punkterna 4.3.6 och 4.4.9).

Om ursprungsdomstolen däremot meddelar ett beslut som innebär att barnet ska återlämnas, ska det beslutet erkännas och vara verkställbart direkt i den andra medlemsstaten, förutsatt att det åtföljs av ett intyg (se punkt 4.4.7 och grafiken i punkt 4.4.9). Ett sådant beslut har också företräde framför eventuella beslut som fattas av domstolarna i den anmodade medlemsstaten, varigenom begäran om återlämnande av

ett barn avslås på någon av de grunder som anges i artikel 13 i 1980 års Haagkonvention (67).

Exempel:

Bakgrund:

En flicka, dotter till gifta föräldrar som separerat och var bosatta i medlemsstat A och som hade ansökt om äktenskapsskillnad vid en domstol i A, fördes av sin mor till medlemsstat B. Fadern hade gett sitt samtycke till detta under förutsättning att barnet och modern återvände till A efter två veckors semester. Varken barnet eller modern återvände.

Olika rättsliga förfaranden följde i varje medlemsstat

Kort tid efter det att flickan och hennes mor rest till B tillerkände domstolen i A fadern interimistiskt vårdnaden om flickan. Moderns överklagande ogillades och avgörandet fastställdes. Fadern vände sig även till domstolen i B och ansökte om att flickan, med stöd av 1980 års Haagkonvention, skulle återlämnas till A. Ansökan avslogs i första instans, men appellationsdomstolen beslutade att hon skulle återlämnas. Detta avgörande verkställdes inte, eftersom domstolen i första instans i B, på moderns begäran, flera gånger meddelat ett inhibitionsbeslut beträffande avgörandet.

(67) Se artikel 11.8 i förordningen. Se även mål C-195/08 PPU, Inga Rinau, där omständigheterna var sådana att ett beslut om att inte återlämna barnet upphävdes efter det att den kvarlämnade föräldern vid ursprungsdomstolen hade erhållit ett beslut om vårdnad med krav på att barnet skulle återlämnas.

Modern ansökte därefter om att återuppta återlämnandeförfarandet. Även om ansökan avlogs i första instans beslutade domstolen i tredje instans efter överklagande slutligen att avgörandet om återlämnande skulle inhäveras fram till dess att domstolen avgjort målet i sak. Vid det här laget hade det gått cirka arton månader sedan flickan hade förts till B.

Faderns advokat översände en kopia av B:s beslut om att inte återlämna barnet på originalspråket till centralmyndigheten i A som vidarebefordrade den till den behöriga domstolen i vårdnadstvister i A. En översättning av beslutet och handlingarna i ärendet överlämnades därefter till domstolen i A via centralmyndigheten. Därefter utfärdade domstolen i A ett intyg enligt artikel 42, efter att ha dömt till äktenskapsskillnad och anförtrött fadern vårdnaden om flickan, och beslutade att barnet skulle återlämnas till A. Moderns överklagande ogillades och avgörandet fastställdes.

Modern försökte förhindra verkställigheten av det beslut som fattats av domstolen i A om återlämnande, med tillhörande intyg, vid domstolarna i B. Appellationsdomstolen avvisade moderns ansökan om detta, eftersom den menade att hon inte hade rätt att ansöka om icke-erkännande av den dom som försetts med intyg, och att domen måste verkställas direkt och utan något mellanliggande förfarande. Så småningom hänsköt domstolen i tredje instans i B ärendet till EU-domstolen.

EU-domstolens dom:

Domstolen ombads bland annat ta ställning till huruvida ett beslut som fattats av en domstol i ursprungsmedlemsstaten, i det här fallet domstolen i A, om att återlämna barnet och utfärda ett sådant intyg som avses i artikel 42 i förordningen är förenligt med de mål som eftersträvas med och förfarandena i förordningen, när domstolen i den medlemsstat i vilken barnet olovligt kvarhålls, i det här fallet appellationsdomstolen i B, har beslutat om återlämnande av barnet till ursprungsmedlemsstaten.

Domstolen gav följande svar: Eftersom ett avgörande om att inte återlämna barnet hade fattats av domstolen i B och meddelats domstolen i A, påverkades inte utfärdandet av intyget enligt artikel 42 i förordningen av att nämnda avgörande hade inhäverats, ändrats, upphävts eller i varje fall inte hade vunnit laga kraft eller att nämnda avgörande hade ersatts med ett avgörande om att återlämna barnet, såvitt barnet inte hade återlämnats.

Enligt det förfarande som fastställs i artiklarna 40–42 får ursprungsdomstolen förklara domar som dessa artiklar tillämpas på verkställbara, oberoende av möjligheterna till överklagande i ursprungsmedlemsstaten eller verkställighetsmedlemsstaten. Eftersom det inte hade framförts någon invändning om att intyget inte var äkta och eftersom intyget hade utfärdats enligt det formulär vars mall återfinns i bilaga IV till förordningen, var det inte tillåtet att framställa någon invändning mot att avgörandet om att återlämna barnet erkänts. Den domstol där avgörandet gjordes gällande hade därvid bara att se till att det avgörande som försetts med intyg var direkt och omedelbart verkställbart för att säkerställa att barnet omedelbart återlämnades.

Kommentar:

Denna dom visar tydligt att förfarandet enligt artikel 11.6–11.8 måste uppfattas som oberoende av varje annat förfarande för erkännande och verkställighet enligt förordningen. När ett beslut om att inte återlämna ett barn fattas på grundval av artikel 13 i 1980 års Haagkonvention, oavsett om beslutet kan överklagas eller inte, måste ett senare beslut om återlämnande enligt artikel 11.6–11.8 i förordningen verkställas enligt artikel 42. Mot denna bakgrund uppfylls förordningens mål om att se till att ett barn kan återlämnas till den medlemsstat där barnet har hemvist med minsta möjliga dröjsmål.

4.4.6.5. Verkan av ett beslut om återlämnande – artikel 11.8

Det bör erinras om att EU-domstolen har klargjort att ett beslut i den domstol där barnet har hemvist, i vilket domstolen förordnar om eller kräver barnets återlämnande, omfattas av bestämmelserna i artikel 11.8, även om beslutet inte har föregåtts av ett slutligt avgörande i sak om vårdnaden om barnet. Detta följer av behovet att säkerställa att ett barn som olovligen har bortförts eller kvarhållits återlämnas så snabbt som möjligt till den stat där barnet har hemvist.⁽⁶⁸⁾ Detta gäller dock inte när intyget enligt artikel 42 utfärdas "i förtid" för ett beslut som fattats i ursprungsstaten innan ett beslut om att barnet inte ska återlämnas fattats i den anmodade staten. I så fall ska förfarandet för verkställbarhetsförklaring tillämpas, trots intyget, om det finns ett behov av verkställighet.⁽⁶⁹⁾

4.4.6.6. Parallella förfaranden i den anmodade staten och den stat där barnet har hemvist – artikel 11.6–11.8

Enligt artikel 11.6–11.8 gäller följande: När parallella förfaranden föreligger – dels om återlämnande i den anmodade staten, dels i sak i den stat där barnet har hemvist – och domstolen i den förstnämnda staten beslutar att inte återlämna barnet på någon av de grunder som anges i artikel 13 i 1980 års Haagkonvention, måste ärendet fortfarande översändas enligt artikel 11.6, trots att det i den förstnämnda staten finns möjlighet att överklaga beslutet om att inte återlämna barnet. Detta är på grund av villkoren i artikel 11.8 i princip inte något problem, eftersom ett beslut

som fattas av domstolarna i hemviststaten om att barnet ska återlämnas ändå måste verkställas.

Risken för motstridighet vid verkställandet av två domar undviks, antingen eftersom båda domstolarna beslutar att barnet ska återlämnas (i så fall kan sökanden välja vilket beslut som ska verkställas) eller eftersom en dom i den domstol där barnet har hemvist är verkställbar enligt artikel 11.8. Om en domstol i hemviststaten tillerkänner den bortförande föräldern vårdnaden innan förfarandet om återlämnande i den anmodade staten har avslutats likställs detta troligtvis med passivitet i förfarandet om återlämnande. I så fall avvisas beslutet om återlämnande och domstolen i hemviststaten fattar inget beslut om att barnet ska återlämnas till den staten.

Slutligen när förfarandet om återlämnande, som i fallet Inga Rinau⁽⁷⁰⁾, till slut leder till ett beslut om återlämnande, efter det att domstolen i hemviststaten har meddelat ett beslut om att barnet ska återlämnas, bör det inte föreligga någon motstridighet eftersom båda domarna är verkställbara, den senare enligt förordningen och den förra enligt den anmodade medlemsstatens nationella lagstiftning.

(68) Se mål C-211/10 PPU, Povse mot Alpago, punkt 51 och följande punkter.

(69) Se mål C-195/08 PPU, Inga Rinau, punkterna 68 och 69.

(70) Se fotnoterna 45 och 69.

4.4.7. Avskaffande av exekvaturförfarandet för domar som meddelats av ursprungsdomstolen och som innebär att barnet ska återlämnas – artiklarna 40 och 42

4.4.7.1. Domstolen i ursprungsmedlemsstaten beslutar att barnet ska återlämnas efter ett beslut om att barnet inte ska återlämnas

Som beskrivits ovan (i punkt 4.3) ska en domstol som mottar en framställan om återlämnande av ett barn i enlighet med 1980 års Haagkonvention tillämpa konventionens bestämmelser med de kompletteringar som följer av artikel 11 i förordningen. Om den anmodade domstolen i enlighet med artikel 13 i konventionen beslutar att barnet inte ska återlämnas kommer ursprungsdomstolen att ha sista ordet när det gäller att fastställa huruvida barnet ska återlämnas eller inte.

Om ursprungsdomstolen meddelar en dom som innebär att barnet ska återlämnas är det viktigt att se till att domen snabbt kan verkställas i den andra medlemsstaten. Av det skälet föreskrivs det i förordningen att sådana domar erkänns och kan verkställas direkt i den andra medlemsstaten förutsatt att de åtföljs av ett intyg. Denna bestämmelse har två verkningar: a) Det är inte längre nödvändigt att ansöka om ett exekvaturförfarande och b) det är inte möjligt att motsätta sig erkännandet av domen. Domen ska förses med intyg om den uppfyller de procedurkrav som nämns i punkt 4.4.5 ovan.

4.4.7.2. Ursprungsdomstolen utfärdar ett intyg

Ursprungsdomstolen ska utfärda intyget på standardformuläret i bilaga IV, på samma språk som domen. Domstolen ska även fylla i de övriga uppgifter som efterfrågas i bilagan, inklusive huruvida domen är verkställbar i ursprungsmedlemsstaten när intyget utfärdas.

Ursprungsdomstolen ska i regel utfärda intyget först när domen blir "verkställbar", vilket innebär att fristen för att överklaga i princip ska ha löpt ut. Denna regel är dock inte absolut utan ursprungsdomstolen kan, om den anser det nödvändigt, förklara att domen ska vara verkställbar utan hinder av ett överklagande ⁽⁷¹⁾. Genom förordningen överförs denna befogenhet till domstolen, även om det inte föreskrivs någon sådan möjlighet i den nationella lagstiftningen. Syftet är att undvika onödiga fördröjningar i verkställigheten på grund av långsamma överklagandeförfaranden.

4.4.7.3. Talan om rättelse – artikel 43 och skäl 24

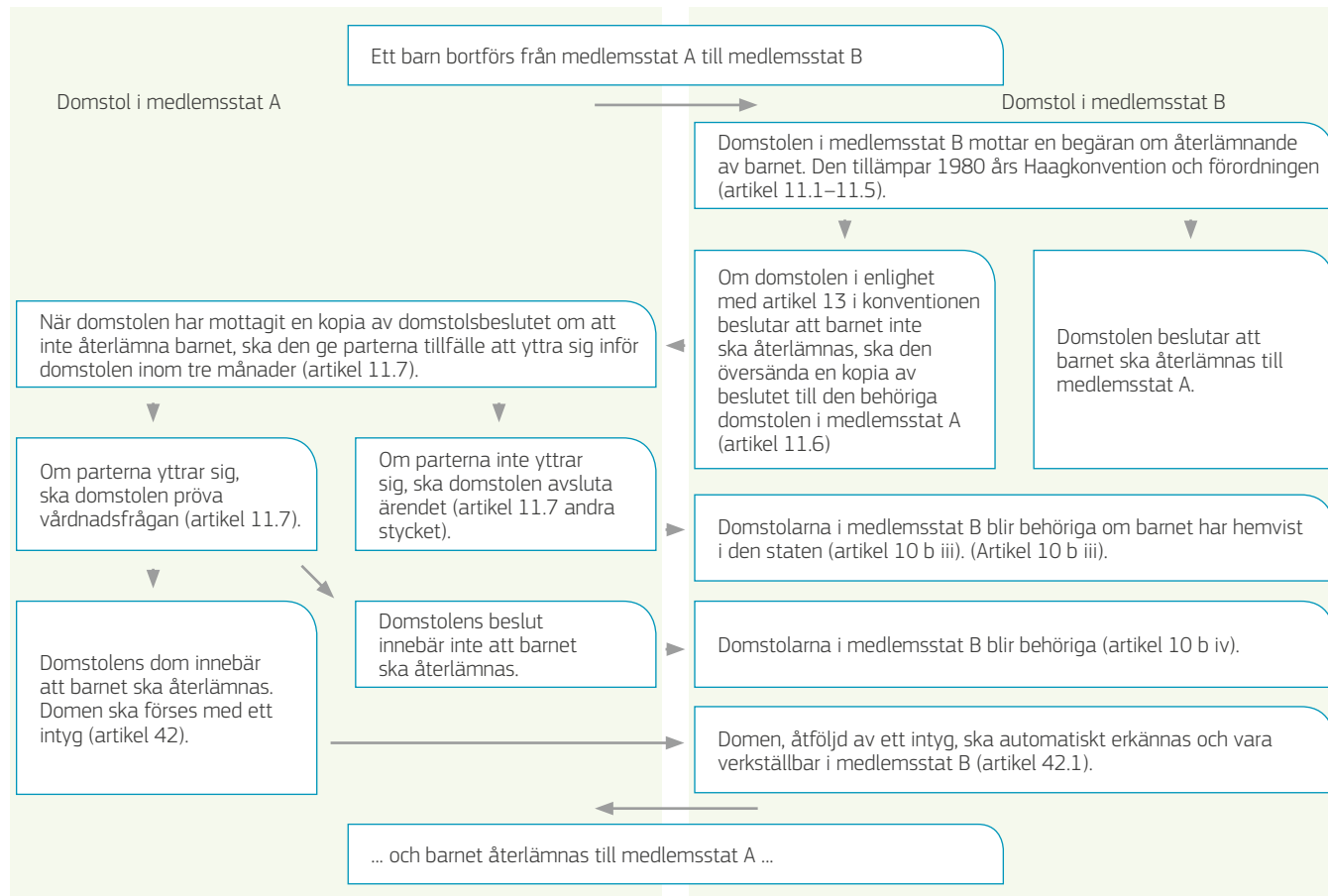
Det finns ingen möjlighet att överklaga beslutet om att utfärda intyg. Om ursprungsdomstolen har begått ett fel när den fyllde i intyget och intyget därför inte korrekt avspeglar domen, finns det möjlighet att ansöka om rättelse vid ursprungsdomstolen. I så fall är ursprungsmedlemsstatens nationella lagstiftning tillämplig. En part som vill ansöka om verkställighet av en dom om återlämnande av barnet ska ge in en kopia av domen och intyget. Intyget behöver inte översättas, med undantag för punkt 14 som avser vilka åtgärder som myndigheterna i ursprungsmedlemsstaten har vidtagit för att garantera barnets skydd efter återlämnandet.

(71) Se punkt 4.4.6.4.

4.4.8. Nytt bortförande av barnet till en annan medlemsstat – artikel 42

Det bör understrykas att ursprungsdomstolens avgörande är automatiskt verkställbart i alla medlemsstater, och inte bara i den medlemsstat där avgörandet om att barnet inte ska återlämnas meddelades. Detta framgår klart av ordalydelsen i artikel 42.1 och överensstämmer även med förordningens syfte och anda. Att barnet bortförs till en annan medlemsstat påverkar därför inte det avgörande som ursprungsdomstolen har meddelat. Man behöver inte inleda ett nytt förfarande för återlämnande av barnet enligt 1980 års Haagkonvention, utan det räcker med att verkställa ursprungsdomstolens avgörande.

4.4.9. Flödesschema över förfarandet i mål om bortförande av barn efter ett beslut om att barnet inte ska återlämnas – artikel 11.6 och 11.7

A wooden gavel with a brass band is positioned diagonally across the frame, resting on a dark wooden block. In the background, a pair of scales of justice is visible, slightly out of focus. The entire scene is set against a warm, golden-brown gradient background with soft lighting.

5. Verkställighet

5.1. Verkställighetens betydelse – allmänt

Fastän verkställighetsförfarandet enligt artikel 47 inte regleras i förordningen, utan i nationell lagstiftning, är det viktigt att de nationella myndigheterna tillämpar bestämmelser som garanterar en effektiv och snabb verkställighet av domar som meddelas enligt förordningen, så att inte målen med förordningen undergrävs. Snabb verkställighet är särskilt viktigt när det gäller umgänge och barnets återlämnande efter bortförande, där, enligt förordningen, exekvaturförfarandet har avskaffats för att påskynda förfarandet. Frågans betydelse har även betonats i ett antal domar i EU-domstolen och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (se punkt 5.3)⁽⁷²⁾.

5.1.1. Interimistiska åtgärder ska inte användas för att förhindra verkställighet

EU-domstolen har i ett antal fall blivit ombedd att klargöra vissa aspekter av tillämpningen av förordningen i fråga om verkställighet. Det har redan påpekats att interimistiska åtgärder som beslutats i en medlemsstat enligt artikel 20 inte är verkställbara i andra medlemsstater enligt bestämmelserna i artikel 21 och följande artiklar⁽⁷³⁾. Detta gäller även i en situation där ett verkställbart beslut om interimistiska åtgärder i ett ärende som rör föräldraansvar har fattats till förmån för den ena föräldern och förklarats verkställbart i en medlemsstat och den andra föräldern

(72) Mer om information om frågor som rör verkställighet, särskilt när det gäller bortförande av barn, finns i handboken för god praxis om verkställighet (*Guide to Good Practice on Enforcement*) som offentliggjorts av Haagkonferensen för internationell privaträtt. Handboken finns på <http://www.hcch.net/upload/guide28enf-e.pdf>.

(73) Se punkt 3.4.2 och målet *Purrucker I* som nämns i fotnot 41 ovan.

försöker att förhindra att beslutet verkställs i en annan medlemsstat genom att där ansöka om interimistiska åtgärder till förmån för den föräldern. I ett sådant fall har EU-domstolen också påpekat att domstolen i den andra medlemsstaten helt enkelt inte har rätt att besluta om sådana åtgärder, eftersom den enligt förordningen är skyldig att verkställa det ursprungliga beslutet.

5.1.2. Undvika dröjsmål som kan förhindra verkställighet

Om det i ett fall av olovligt bortförande i den mening som avses i artikel 2.11 sker en förändring av omständigheterna till följd av en gradvis process, till exempel att barnet har integrerats i en ny miljö, som är tillräcklig för att ge en domstol som inte är behörig att pröva målet i sak rätt att vidta en interimistisk åtgärd som ändrar den åtgärd avseende föräldraansvar som vidtagits av den domstol som är behörig att pröva målet i sak, skulle en försening i verkställighetsförfarandet i den anmodade medlemsstaten bidra till att skapa förutsättningar för denna domstol att hindra verkställigheten av den dom som förklarats vara verkställbar. En sådan tolkning skulle undergräva själva principerna för förordningen⁽⁷⁴⁾.

5.1.3. EU-domstolen och verkställighet av beslut om återlämnande

EU-domstolen har slagit fast att om en domstol i barnets ursprungsmedlemsstat fattat ett beslut om att barnet ska återlämnas, efter det att en domstol i en annan medlemsstat, till eller i vilken barnet bortförts eller kvarhållits, fattat beslut om att barnet inte ska återlämnas,

(74) Se dom av den 23 december 2009 i mål C-403/09 PPU, *Detiček mot Sgueglia*, REU 2009, s. I-12193, punkt 47.

får domstolarna i den andra staten inte ompröva detta beslut i syfte att förhindra verkställighet ⁽⁷⁵⁾. EU-domstolen har gått så långt som att anse att detta inte får ske även om det finns belägg för att det intyg som utfärdats av domstolen enligt artikel 42 innehåller oriktiga uppgifter ⁽⁷⁶⁾.

5.2. En dom ska verkställas på samma villkor som om den hade meddelats i den verkställande medlemsstaten – artikel 47.2

Vid tillämpningen av artikel 47.2, enligt vilken en dom som meddelats i en medlemsstat ska verkställas i en annan "på samma villkor som om den hade meddelats i den medlemsstaten", måste domstolarna vara noga med att följa de mycket strikta begränsningarna i bestämmelsens villkor, och de bör inte gå så långt som att ifrågasätta eller kringgå beslut som fattats av ursprungsdomstolen. I praktiken kan verkställandet av en dom som meddelats i en annan medlemsstat "på samma villkor" som om den hade meddelats i den verkställande medlemsstaten endast avse formerna för hur barnets återlämnande bör ske. Den kan aldrig utgöra grund för att angripa den behöriga domstolens dom i sak.

(75) Se punkt 4.4.6.4 och mål C-195/08 PPU, Inga Rinau, (REG 2008), s. I-5271, som nämns i fotnot 48 ovan.

(76) Se dom av den 22 december 2010 i mål C-491/10 PPU, Aguirre Zarraga mot Pelz, REU 2010, s. I-14247, och punkt 6.6 nedan.

Exempel:

Omständigheterna i målet:

Ett barn förs av sin mor från medlemsstat A till medlemsstat B trots att det finns ett domstolsbeslut som förbjuder henne att lämna A. Bortförandet är olovligt i den mening som avses i förordningen och 1980 års Haagkonvention. Båda föräldrarna vänder sig till domstol i respektive medlemsstat för att säkerställa sin föräldrarätt. Den kvarlämnade fadern ansöker om att få flickan återlämnad från B till A enligt konventionen och modern ansöker om vårdnad vid domstolarna i B. Domstolen i B vägrar att återlämna flickan till A på någon av de grunder som anges i artikel 13 i konventionen. Domstolen i A utfärdar senare ett intyg enligt förfarandet i artikel 11.6–11.8 i förordningen med krav på att flickan ska återlämnas till A.

Samtidigt tillerkänner domstolen i B modern interimistiskt vårdnaden. Modern försöker motsätta sig att flickan återlämnas till A genom att be domstolen i B att vägra verkställighet, för det första på grund av att beslutet om återlämnande är oförenligt med det beslut som senare gett henne vårdnaden och för det andra på grund av förändrade omständigheter som hindrar barnets återlämnande, nämligen att barnet skulle vara i fara om det återlämnades. Detta var samma argument som domstolen i B använde för att vägra att återlämna barnet enligt konventionen.

EU-domstolens dom (77):

Ärendet hänsköts till EU-domstolen, och på denna punkt förklarade EU-domstolen klart och tydligt att det vid verkställandet av en dom försedd med intyg enligt artikel 47.2 inte ankommer på domstolen i B att gå utöver processuella frågor och definitivt inte att åberopa några grunder i sakfrågan som, vid en korrekt tillämpning av förordningen, endast kan höras vid domstolarna i ursprungsmedlemsstaten, i detta fall A.

Att anse, fortsatte EU-domstolen, att en senare dom i en domstol i den verkställande medlemsstaten utgör hinder för att verkställa en tidigare dom försedd med intyg i ursprungsmedlemsstaten som innebär att barnet ska återlämnas skulle innebära ett kringgående av den mekanism som inrättats genom avsnitt 4 i kapitel III i förordningen. Ett sådant undantag från ursprungsmedlemsstatens domstols behörighet skulle innebära dels att artikel 11.8 i förordningen – enligt vilken den behöriga domstolen har slutgiltig beslutanderätt – förlorade sin ändamålsenliga verkan, dels att domstolarna i den verkställande medlemsstaten medgavs behörighet i sakfrågan.

När det gäller förändrade omständigheter bekräftade EU-domstolen att sådana omständigheter skulle kunna påverka verkställigheten av ett beslut om de skulle innebära att barnets bästa äventyrades, men att detta alltid är en fråga för domstolen i ursprungsmedlemsstaten, som enligt förordningen är behörig i sakfrågan. Verkställigheten av en dom försedd med intyg kan således inte vägras i den verkställande

(77) Det aktuella målet i EU-domstolen är mål C-211/10 PPU, Povse mot Alpago, REU 2010, s. I-06673.

medlemsstaten med anledning av att verkställighet, på grund av omständigheter som inträffat sedan domen meddelades, skulle innebära att barnets bästa allvarligt äventyrades. Sådana ändrade omständigheter måste åberopas inför den behöriga domstolen i ursprungsmedlemsstaten, och det är även vid denna domstol som en eventuell ansökan om uppskov med verkställigheten av domen ska göras.

5.3. Rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)

5.3.1. Underlåtenhet att vidta lämpliga åtgärder för att återlämna ett barn kan utgöra en överträdelse av artikel 8 i Europakonventionen

Europadomstolen har genomgående kommit till slutsatsen att när myndigheterna i en stat som har undertecknat 1980 års Haagkonvention har konstaterat att ett barn olovligen har bortförts på det sätt som anges i konventionen, har de en skyldighet att vidta lämpliga och effektiva åtgärder för att se till att barnets återlämnas. Underlåtenhet att vidta sådana åtgärder utgör en överträdelse av artikel 8 i Europakonventionen (rätten till respekt för familjelivet)⁽⁷⁸⁾. Varje fördragsslutande part ska se till att ha lämpliga och effektiva medel för att kunna uppfylla sina skyldigheter

(78) Se till exempel domen av den 29 juli 2003 i mål Iglesias Gil mot Spanien, klagomål nr 56673/00, punkt 62.

enligt artikel 8 i Europakonventionen⁽⁷⁹⁾. Detta omfattar åtgärder för att säkerställa utövandet av umgänge, som i målen Shaw mot Ungern⁽⁸⁰⁾ och Prizzia mot Ungern⁽⁸¹⁾, i vilka artikel 8 ansågs ha överträtts eftersom myndigheterna i Ungern hade underlåtit att säkerställa att sökandena kunde utöva umgänge med sina barn.

5.3.2. Vikten av skyndsamhet vid fattande och verkställighet av beslut

Europadomstolen har också betonat att mål om återlämnande av barn och föräldraansvar, inklusive verkställighet av en lagakraftvunnen dom som avser återlämnande av ett barn, kräver snabb behandling, eftersom tidens gång kan ha irreparabla verkningar på banden mellan barnet och den förälder som barnet inte lever tillsammans med. En åtgärds lämplighet ska därför bedömas utifrån hur snabbt den kan genomföras⁽⁸²⁾. Kravet på skyndsamhet och snabbhet i ärenden som berör barn beror också på att det ligger i barnets intresse att frågor som rör barnets framtid får en snabb lösning för att minimera osäkerheten, särskilt i fall som rör olovligt bortförande och kvarhållande av barn⁽⁸³⁾.

(79) Se målen Ignaccolo-Zenide mot Rumänien, klagomål nr 31679/96, Maire mot Portugal, klagomål nr 48206/99, PP mot Polen, klagomål nr 8677/03 och, mer nyligen, Raw mot Frankrike, klagomål nr 10131/11, dom av den 7 mars 2013, slutlig den 7 juni 2013.

(80) Klagomål nr 6457/09, dom av den 26 oktober 2011.

(81) Klagomål nr 20255/12, dom av den 11 juni 2013.

(82) Se till exempel de mål som nämns i fotnot 79.

(83) Se till exempel Iosub Caras mot Rumänien, klagomål nr 7198/04, Deak mot Rumänien och Förenade kungariket, klagomål nr 19055/05 och Raw mot Frankrike, som nämns i fotnot 79.

5.3.3. Återlämnande av barn utgör inte någon överträdelse av artikel 8 i Europakonventionen annat än i undantagsfall

I en rad fall har Europadomstolen slagit fast att återlämnande enligt de förfaranden som anges i förordningen och 1980 års Haagkonvention av ett barn som olovligen har bortförts eller kvarhållits i allmänhet inte innebär någon överträdelse av skyldigheterna enligt artikel 8 i Europakonventionen. Därmed har Europadomstolen visat sig vara en anhängare av principen bakom de båda instrumenten, vars efterlevnad den ofta har förklarat vara viktig i de stater som undertecknat Europakonventionen. I annat fall riskerar de att överträda konventionen. Europadomstolen har endast i ett fåtal fall, oftast under exceptionella omständigheter, hävdat att det kan vara ett brott mot Europakonventionen att återlämna ett barn.

5.3.4. Mål i Europadomstolen där ingen överträdelse av artikel 8 konstaterats

Europadomstolen har behandlat ett antal klagomål där återlämnande av barn påstås utgöra överträdelser av artiklarna i Europakonventionen men har slagit fast att ingen överträdelse skett och i senare fall avvisat talan. Nedan följer några av dessa mål: Maumosseau och Washington mot Frankrike⁽⁸⁴⁾, i vilket verkställandet av beslutet att återlämna ett relativt litet barn från Frankrike till USA inte ansågs strida mot artikel 8; Lipkowski mot Tyskland⁽⁸⁵⁾, i vilket Europadomstolen förklarade ett

(84) Klagomål nr 29388/05, dom av den 6 december 2007.

(85) Klagomål nr 26755/10, dom av den 18 januari 2011.

klagomål otillåtligt, i vilket klaganden gjorde gällande att ett antal artiklar i Europakonventionen överträtts, däribland artikel 8, då en domstol i Tyskland med stöd av 1980 års Haagkonvention beslutat att ett barn som olovligt förts från Australien till Tyskland skulle återlämnas till Australien; Povse mot Österrike⁽⁸⁶⁾, i vilket Europadomstolen, i likhet med föregående mål, avvisade ett klagomål, i vilket klaganden gjorde gällande att artikel 8 i Europakonventionen överträtts, då myndigheterna i Österrike verkställde ett italiensk domstolsbeslut om att återlämna ett barn till Italien från Österrike, dit hon bortförts olovligt⁽⁸⁷⁾. I målet Raban mot Rumänien⁽⁸⁸⁾ konstaterade Europadomstolen att det inte förelåg någon överträdelse av artikel 8, när en begäran om återlämnande av ett barn avlogs av liknande skäl som dem som anges i målet Neulinger⁽⁸⁹⁾.

5.3.5. Mål där en överträdelse har konstaterats

Europadomstolen har i ett fåtal fall slagit fast att återlämnandet av ett barn efter ett olovligt bortförande eller kvarhållande kan utgöra en överträdelse av artikel 8, men oftast beror detta på exceptionella omständigheter⁽⁹⁰⁾.

(86) Klagomål nr 3890/11. Se även punkt 5.2 ovan.

(87) Europadomstolens dom meddelades den 18 juni 2013.

(88) Raban mot Rumänien, klagomål nr 25437/08, dom av den 26 oktober 2010.

(89) Se mål Neulinger och Shuruk mot Schweiz, klagomål nr 41615/07, dom meddelad av Europadomstolen i stor sammansättning den 6 juli 2010.

(90) Se Neulinger och Shuruk mot Schweiz som nämndes i fotnot 89; Šneerson och Campanella mot Italien, klagomål nr 14737/09, dom av den 12 juli 2011, slutlig den 12 oktober 2011; B mot Belgien, klagomål nr 4320/11, dom av den 10 juli 2012, slutlig den 19 november 2012; X mot Lettland, klagomål nr 27853/09, dom av den 13 december 2011; det sistnämnda målet översändes till Europadomstolen i stor sammansättning som meddelade sin dom den 26 november 2013.

Bakgrunden till Europadomstolens beslut i dessa mål, särskilt om omständigheterna uppges ha förändrats från det att beslutet om återlämnande fattades till det att beslutet verkställdes, är att de berörda domstolarna är skyldiga att ta hänsyn till barnets bästa när de tar ställning till om de ska fatta eller verkställa ett beslut om återlämnande. Det finns en risk för att detta resonemang, om det går för långt, kan leda till att en av de grundläggande principerna i både 1980 års Haagkonvention och förordningen undergrävs, nämligen att barns långsiktiga intressen bör avgöras i domstolarna i den stat där de har sitt hemvist samt att ett olovligt bortförande och kvarhållande i princip inte bör förändra detta, förutom i sådana omständigheter som anges i artikel 10 i förordningen⁽⁹¹⁾.

5.3.6. X mot Lettland – beslut av Europadomstolen i stor sammansättning ("Grand Chamber")

I en nyligen avkunnad dom av Europadomstolen i stor sammansättning i målet X mot Lettland⁽⁹²⁾ försökte domstolen, med rösterna 9 mot 8, förtydliga vissa av sina tidigare uttalanden rörande den metod som bör vidtas för att hantera förhållandet mellan Europakonventionen och Haagkonventionen om bortföranden av barn, framför allt när det gäller avvägningen mellan barnets och föräldrarnas intresse när ett ärende innebär ett undantag från bestämmelserna om återlämnande av barn i artikel 13.1 b i den senare. Europadomstolen har till exempel fastslagit att dess uttalanden om denna punkt i beslutet i stor sammansättning

(91) Se punkt 4.2 ovan.

(92) Se fotnot 90.

i Neullinger och Shuruk mot Schweiz⁽⁹³⁾ inte ska tolkas som om den därmed fastställt någon princip för de nationella domstolarnas tillämpning av Haagkonventionen.

Europadomstolen beskrev vilka faktorer som den ansåg måste finnas på plats för att uppnå en enhetlig tolkning av Europakonventionen och Haagkonventionen. Den anmodade domstolen ska ta vederbörlig hänsyn till faktorer som kan utgöra ett undantag från principen om barnets återlämnande enligt Haagkonventionen och fatta ett motiverat beslut. Dessa faktorer bör sedan utvärderas mot bakgrund av artikel 8 i Europakonventionen.

Följaktligen måste de nationella domstolarna inte bara beakta omtvistliga påståenden om en "allvarlig risk" för barnet i händelse av återlämnande, utan också fatta ett beslut i vilket de anger de specifika skälen till beslutet mot bakgrund av omständigheterna i det enskilda fallet. Både en vägran att beakta invändningar mot återlämnandet och en bristfällig motivering av beslutet att ogilla sådana invändningar skulle strida mot kraven i artikel 8 i Europakonventionen och även mot syftet med Haagkonventionen.

Europadomstolen anförde därefter att eftersom det i ingressen till Haagkonventionen föreskrivs att barn ska återlämnas "till den stat där barnet har hemvist", måste domstolarna försäkra sig om att det finns tillräckliga och övertygande skyddsåtgärder i det landet, och att det vid en känd risk införs konkreta skyddsåtgärder.

(93) Nämns även i fotnot 90.

När det gäller ärenden som omfattas av förordningen måste det dock påpekas att den sistnämnda aspekten av Europadomstolens beslut i detta mål inte skulle få några större effekter med tanke på villkoren i artikel 11.4 och 11.6–11.8. Domstolarna i EU är enligt artikel 11.4 redan skyldiga att ta hänsyn till åtgärder för att skydda ett barn för vilket undantaget i artikel 13 första stycket b i Haagkonventionen åberopas. Även om den anmodade domstolen vägrar att återlämna barnet på någon av grunder som anges i artikel 13 i konventionen ger artikel 11.6–11.8 sista ordet till domstolen i den medlemsstat där barnet har hemvist. Det återstår att se vad följderna blir av mål X mot Lettland både i detta avseende och i andra frågor som omfattas av detta mål.

6. Hörande av barnet – artiklarna 23, 41 och 42

6.1. Barn ska ges möjlighet att komma till tals

I förordningen understryks vikten av att ge barn möjlighet att komma till tals i förvaranden som berör dem⁽⁹⁴⁾. Hörande av barnet är ett av kraven för att avskaffa exekvaturförordningen i samband med mål om beviljande av umgänge och domar som innebär att barnet ska återlämnas (se punkt 3.6 och kapitel 4). Det finns också möjlighet att motsätta sig erkännande och verkställighet av en dom i ett mål om föräldraansvar med hänvisning till att barnet i fråga inte fått möjlighet att komma till tals (se punkt 3.5.2).

6.2. Undantag från skyldigheten att beakta barnets åsikter

I förordningen fastställs den grundläggande principen om att barn ska ges möjlighet att komma till tals i förvaranden som berör dem. Som ett undantag gäller dock att barnet inte får höras om det anses olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad. Detta undantag bör tolkas mycket restriktivt. Det bör särskilt erinras om att barnets rättigheter är mycket betydande i förvaranden som påverkar barnet och att beslut om framtiden för ett barn och barnets förbindelser med föräldrar och andra i allmänhet

är avgörande när det gäller barnets bästa. Man bör också komma ihåg att dessa faktorer gäller för barn i alla åldrar.

6.3. Förfarande för att inhämta barnets åsikter

Förordningen ändrar inte de gällande nationella bestämmelser som reglerar denna fråga⁽⁹⁵⁾. Domstolarna i medlemsstaterna utvecklar sina egna metoder och strategier för att inhämta åsikter från barn i alla åldrar. Vissa domstolar gör detta direkt. Andra anlitar särskilda sakkunniga som låter barnet komma till tals och därefter rapporterar tillbaka till domstolen. Oberoende av vilken metod som används för att inhämta barnets åsikter, ankommer det på domstolen att bedöma huruvida barnets åsikter ska inhämtas eller inte. Det är dock inte möjligt att fatta ett välgrundat beslut i denna fråga utan att ha kunnat bedöma barnets ålder och mognad, vilket utgör det enda kriteriet. När domstolen beslutar att ett barn har tillräcklig ålder och mognad för att framföra sina åsikter är den skyldig att beakta barnets åsikter direkt eller på annat sätt så länge dessa åsikter omfattas av kravet på att låta barnet komma till tals i förvaranden som påverkar barnet.

6.4. Hur man inhämtar barnets åsikter

Som allmän regel gäller att barnet ska höras på ett sätt som tar hänsyn till dess ålder och mognad. Bedömningen av yngre barns utsagor bör ske med särskild sakkunskap och omsorg och på ett annat sätt än i fråga om ungdomar.

(94) Se artikel 12.2 i FN:s konvention om barnets rättigheter som innehåller en liknande bestämmelse: "För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förvaranden som rör barnet." Se även artikel 24 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna: "De ska fritt kunna uttrycka sina åsikter. Dessa åsikter ska beaktas i frågor som rör barnen i förhållande till deras ålder och mognad."

(95) Se skäl 19 i förordningen.

Det är inte nödvändigt att barnet kommer till tals vid en domstolsförhandling, utan barnet kan höras av en behörig myndighet i enlighet med nationell lagstiftning. I vissa medlemsstater hör barnet till exempel av en socialarbetare som rapporterar till domstolen om barnets önskemål och känslor. Om barnet hör i domstol ska domaren sträva efter att organisera utfrågningen på ett sådant sätt att hänsyn tas till ärendets natur, barnets ålder och övriga omständigheter i målet. I många domstolar sker detta genom ett informellt arrangemang där barnet hör i en annan lokal än i själva rättssalen. Under alla omständigheter är det viktigt att barnet ges möjlighet att uttrycka sina synpunkter i förtroende.

6.5. Utbildning i att inhämta barnets åsikter

Oavsett om barnet hör av en domare, sakkunnig, socialarbetare eller annan myndighetsperson är det av största betydelse att personen i fråga får lämplig utbildning, till exempel i hur man bäst kommunicerar med barn. Oavsett vem som inhämtar barnets åsikter måste personen vara medveten om risken för att föräldrarna försöker påverka och sätta press på barnet. Om utfrågningen görs på rätt sätt och med tillräcklig diskretion, kan den ge barnet möjlighet att uttrycka sina önskemål och befria honom eller henne från eventuella känslor av ansvar eller skuld.

6.6. Syftet med att beakta ett barns åsikter

Barnet kan höras av olika orsaker beroende på vilken typ av förfarande det är fråga om och målet med förfarandet. I en vårdnadsprocess är målet oftast att försöka komma fram till vilken miljö som är bäst för barnet att bo i. I ett mål om bortförande av barn är syftet ofta att undersöka varför ett barn invänder mot att återlämnas och vad som ligger bakom denna uppfattning hos barnet, och även att kontrollera huruvida barnet är utsatt för risk och i så fall på vilket sätt.

Exempel:

Omständigheterna i målet:

En flicka på åtta år och sex månader, som bor med sin far i medlemsstat A, kvarhålls av sin mor i medlemsstat B efter att ha varit där på semester. Fadern hade interimistiskt tillerkänts vårdnad och modern umgäinge enligt ett domstolsbeslut i A. Fadern ansöker om att få barnet återlämnat med stöd av 1980 års Haagkonvention men ansökan avvisas av domstolarna i B på grund av att barnet motsätter sig att återlämnas. Domstolarna i B hade hört barnets åsikter och bedömt att hon var av tillräcklig ålder och mognad för att uttala sig.

Domstolarna i A fastställde senare beslutet om att tillerkänna fadern vårdnaden och beslutade att barnet skulle återlämnas till A. Samtidigt översände domstolen i B, enligt kraven i artikel 11.6–11.8 i förordningen, en underrättelse om beslutet att vägra återlämna barnet till domstolen i A. Den domstolen utfärdade ett intyg enligt artikel 42 i förordningen. Den hade dock inte låtit barnet komma till tals innan den utfärdade intyget och hade vägrat att låta inhämta hennes åsikter via videolänk.

EU-domstolens dom:

Fallet överlämnades till EU-domstolen⁽⁹⁶⁾ på grundval av att barnets grundläggande rättigheter hade kränkts, särskilt de rättigheter som följer av artikel 24 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande

⁽⁹⁶⁾ Se mål C-491/10 PPU, Aguirre Zarraga mot Pelz, REU 2010, s. I-14247. Se även mål C-400/10, McB mot L.E., REU 2010, s. I-8965.

rättigheterna, där det föreskrivs att barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem och att dessa åsikter ska beaktas i förhållande till deras ålder och mognad.

EU-domstolen påpekade att även om det varken i artikel 24 i stadgan om de grundläggande rättigheterna eller i artikel 42.2 a i förordningen föreskrivs en ovillkorlig skyldighet för domstolen i ursprungsmedlemsstaten att låta barnet komma till tals genom ett hörande, och domstolen således lämnas ett visst utrymme för eget skön, innebär dessa bestämmelser, annorlunda uttryckt, att den domstolen, när den bestämt sig för att höra barnet, med beaktande av barnets bästa och omständigheterna i det enskilda fallet, ska vidta alla nödvändiga åtgärder med avseende på ett sådant hörande i syfte att ge bestämmelserna ändamålsenlig verkan, genom att erbjuda barnet en verklig och faktisk möjlighet att komma till tals.

EU-domstolen tillade att domstolen i ursprungsmedlemsstaten, som är den domstol som har grundläggande behörighet enligt förordningen, ska göra en bedömning av barnet och besluta om huruvida barnet ska höras. Domstolen ska i möjligaste mån och alltid med beaktande av barnets bästa, använda dels alla de medel som den har till sitt förfogande enligt nationell processrätt, dels de instrument som finns att tillgå inom ramen för internationellt rättsligt samarbete, inklusive, i förekommande fall, de instrument som avses i förordningen om bevisupptagning. Detta kan endast göras av ursprungsdomstolen, inte av domstolen i den verkställande medlemsstaten.

Domstolen i ursprungsmedlemsstaten kan endast utfärda ett intyg som uppfyller kraven i artikel 42 i förordningen efter det att den med beaktande av barnets bästa och omständigheterna i det enskilda fallet har kontrollerat att den dom som avses i intyget har beslutats med beaktande av barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter och att barnet har getts en verklig och faktisk möjlighet att komma till tals. Emellertid, konstaterade EU-domstolen, är det endast på domstolarna i ursprungsmedlemsstaten som det ankommer att pröva lagenligheten av en sådan dom mot bakgrund av de krav som uppställts i bland annat artikel 24 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och artikel 42 i förordningen. Därmed har domstolarna i B, den verkställande medlemsstaten, i det berörda fallet, inte rätt att ompröva eller invända mot verkställandet av en dom, inte ens under de omständigheter som anges i detta mål. De får inte heller återuppta förfarandet om intyget och de har inte någon rätt att ompröva eller invända mot verkställandet av en dom, inte ens under de omständigheter som anges i detta mål.

6.7. FN:s konvention om barnets rättigheter⁽⁹⁷⁾

FN:s konvention om barnets rättigheter är en världsomfattande konvention vars allmänna syfte är att lyfta fram och stärka rättigheterna för barn under arton år på alla områden där deras intressen berörs. Konventionen har omkring 190 konventionsstater och är en hörnsten i FN:s verksamhet inom Unicef till stöd för barn i hela världen. Ett antal bestämmelser i konventionen har haft ett direkt inflytande på den politiska utvecklingen i förfaranden som rör barn, särskilt hur barns rättigheter och intressen ska tas till vara⁽⁹⁸⁾. Till exempel, såsom anges i artikel 3 i konventionen, **ska barnets bästa komma i främsta rummet** vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.

(97) Konventionen om barnets rättigheter, antagen och öppnad för underskrift, ratificering och anslutning genom FN:s generalförsamlings resolution 44/25 av den 20 november 1989. Konventionen trädde i kraft den 2 september 1990, i enlighet med artikel 49, se <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

(98) Se särskilt artikel 12 om barnets åsikter som avses i fotnot 94 ovan.

En kommitté för barnets rättigheter har inrättats till stöd för konventionen. Den genomför regelbundna undersökningar och sammanställer rapporter om barns rättigheter i världen. Den utfärdar till exempel allmänna kommentarer (*General Comments*) där den lämnar synpunkter på barnens situation och kommer med rekommendationer. I den senaste allmänna kommentaren⁽⁹⁹⁾ påpekade kommittén att barns rättigheter bör integreras fullt ut i alla aspekter av de förfaranden som rör barn både principiellt och processuellt. I samma dokument återfinns följande avsnitt:⁽¹⁰⁰⁾

Kommittén stöder ratificeringen och genomförandet av konventionerna från Haagkonferensen för internationell privaträtt⁽¹⁰¹⁾, som underlättar tillämpningen av principen om barnets bästa och ger garantier för dess genomförande om föräldrarna skulle bo i olika länder.

(99) *General Comment* 14, utfärdad den 29 maj 2013. Se http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf.

(100) Se punkt 68.

(101) Dessa konventioner är bl.a. konvention nr 28 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn, 1980; nr 33 om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner, 1993; nr 23 om erkännande och verkställighet av avgöranden angående underhållsskyldighet, 1973; nr 24 om tillämplig lag för underhållsskyldighet, 1973.

A composite image featuring a woman on the left and a man on the right, both engaged in mobile phone conversations. The woman has curly blonde hair, wears glasses, a white button-down shirt, and a blue lanyard. The man has short brown hair and wears a light blue striped shirt. A jagged blue line, resembling a lightning bolt, runs vertically between them, symbolizing a communication barrier or conflict. The background is a soft-focus office setting with windows.

7. Samarbete mellan centralmyndigheter och mellan domstolar – artiklarna 53–58

Centralmyndigheterna spelar en mycket viktig roll för tillämpningen av förordningen med avseende på frågor om föräldraansvar. Varje medlemsstat måste utse åtminstone en centralmyndighet. Idealiskt sett skulle dessa myndigheter vara desamma som dem som utsetts enligt 1980 års Haagkonvention. Detta skulle skapa synergieffekter och göra det möjligt att utnyttja myndigheternas tidigare erfarenheter vid handläggningen av andra ärenden enligt konventionen.

7.1. Det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område – artikel 54

Av förordningen följer att centralmyndigheterna ska vara effektivt integrerade i det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område⁽¹⁰²⁾ (det europeiska rättsliga nätverket) och att de ska sammanträda regelbundet för att diskutera tillämpningen av förordningen.

7.2. Centralmyndigheternas uppgifter – artikel 55

Centralmyndigheternas särskilda uppgifter anges i artikel 55. Centralmyndigheterna behöver inte utföra dessa uppgifter själva, utan kan handla genom andra organ.

På begäran av en person med föräldraansvar ska centralmyndigheterna vidta alla lämpliga åtgärder för att insamla och utbyta information om barnets situation, om pågående förfaranden eller om beslut som rör barnet. De ska också vidta nödvändiga åtgärder för att informera och biträda

personer med föräldraansvar som söker erkännande och verkställighet av domar inom myndighetens område, i synnerhet rörande umgänge och återlämnande av barn.

De ska också underlätta kontakterna mellan domstolar, vilket kommer att vara nödvändigt i synnerhet när ett ärende överförs från en domstol till en annan (se punkt 3.3 och kapitel 4). I dessa fall kommer centralmyndigheterna att fungera som förbindelselänkar mellan de nationella domstolarna och centralmyndigheterna i andra medlemsstater.

7.3. Underlätta överenskommelser – artikel 55 e

En annan uppgift för centralmyndigheterna är i enlighet med artikel 55 e att underlätta överenskommelser mellan personer med föräldraansvar genom medling eller andra metoder och att underlätta gränsöverskridande kommunikation i detta syfte. Det har visat sig att medling kan spela en viktig roll i bland annat mål om bortförande av barn för att se till att barnet kan fortsätta att träffa den andra (icke bortförande) föräldern efter bortförandet och även ha möjlighet att träffa den bortförande föräldern efter det att barnet har återvänt till ursprungsmedlemsstaten. Det är dock viktigt att medlingsförfarandet inte används för att förhala barnets återvändande.

(102) https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-sv.do

7.4. Placering av barn i en annan medlemsstat – artikel 56

En viktig bestämmelse i förordningen rör placering av barn, antingen i ett familjehem eller på en institution, i en annan medlemsstat. Ett beslut om att göra detta, som omfattas av förordningens tillämpningsområde⁽¹⁰³⁾, omfattas av särskilda bestämmelser när det gäller samarbetet mellan domstolar, centralmyndigheter och andra myndigheter i medlemsstaterna som anges i artikel 56. I korthet måste en domstol i en medlemsstat, innan den kan besluta om placering av barnet på en institution eller i ett familjehem i en annan medlemsstat, samråda med centralmyndigheten eller en annan myndighet som är behörig att ingripa i den andra medlemsstaten i ärenden som rör placering av barn i den medlemsstaten. I gränsöverskridande fall där en offentlig myndighet skulle ha en roll vid inhemska ärenden av samma slag inom en medlemsstat är det endast om den behöriga myndigheten i den anmodade staten ger sitt godkännande som domstolen i den anmodande staten kan gå vidare och besluta om placering. Om ett barn placeras i ett familjehem, och om det för en sådan placering inte föreskrivs något ingripande av en offentlig myndighet i den anmodade staten, behöver den domstol som överväger placeringen endast underrätta centralmyndigheten eller en annan myndighet i den anmodade staten.

(103) Se artikel 1.2 d. Se även mål C-435/06, C, REG 2007, s. I-10141, där EU-domstolen ansåg att ett beslut om att placera ett barn i ett familjehem är en "civilrättslig" fråga i den mening som avses i artikel 1 i förordningen trots att förfarandet för att göra detta är en offentligrättslig fråga.

Exempel:

Omständigheterna i målet:

Situationen var den att myndigheterna i medlemsstat A ville placera en tonårig flicka på en särskild, sluten institution belägen utanför flickans ursprungsland, eftersom hon var i behov av särskilda skyddsåtgärder på grund av sitt beteende och fortsatta rymningar från institutioner i den staten. Det fanns ingen sådan särskild institution i den staten och myndigheterna ansåg därför att det bästa alternativet var att placera henne på en institution i medlemsstat B där modern var bosatt. Vid ett samråd mellan centralmyndigheterna informerades domstolen i A om att institutionen i B hade en plats för flickan och hade accepterat placeringen. Domstolen beslutade därefter om placeringen. Domstolarna i B beslutade även om interimistiska åtgärder enligt artikel 20. Flickan överfördes till B och placerades på institutionen.

EU-domstolens dom:

EU-domstolen ombads därefter att ta ställning till ett antal frågor om förfarandena enligt artikel 56 i målet⁽¹⁰⁴⁾ och domstolen tog tillfället i akt att klargöra ett antal punkter. Den första frågan gällde huruvida ett sådant beslut omfattas av förordningens materiella tillämpningsområde. Den besvarades jakande mot bakgrund av EU-domstolens rättspraxis i mål C⁽¹⁰⁵⁾.

(104) Se dom av den 26 april 2012 i mål C-92/12 PPU, Health Service Executive mot S.C. och A.C., REU 2012, s. I-0000.

(105) Nämnd i fotnoterna 20 och 103 ovan.

Nästa fråga handlade om vilken myndighet i B som var behörig att godkänna placeringen. Domstolen svarade att ett sådant godkännande som avses i artikel 56.2 i förordningen ska lämnas, innan beslut fattas om placering, av en behörig myndighet av offentligrättslig karaktär. Det räcker inte att den institution där barnet ska placeras ger sitt godkännande. När domstolen i den medlemsstat som beslutat om placeringen finner det oklart huruvida det faktiskt lämnats ett giltigt godkännande i den anmodade medlemsstaten, eftersom det inte varit möjligt att med säkerhet konstatera vilken som var den behöriga myndigheten i den staten, är det möjligt att rätta till bristerna i förfarandet för att säkerställa att villkoren för godkännande i artikel 56 i förordningen har iakttagits fullt ut.

Den tredje och den fjärde frågan gällde placeringsbeslutets verkan och verkställighet och handlade om huruvida domstolarna i den medlemsstat där placeringen skulle verkställas var tvungna att meddela en verkställbarhetsförklaring innan placeringen kunde ske. Svaret på dessa frågor var att beslutet först måste förklaras verkställbart och att det inte hade någon verkan, dvs. inte kunde verkställas formellt, förrän en verkställbarhetsförklaring meddelats. Detta förfarande ska genomföras med särskild skyndsamhet, tillade domstolen, och ett eventuellt överklagande av ett sådant beslut ska inte ha suspensiv verkan.

Den femte och den sjätte frågan som togs upp handlade om huruvida en placering som beslutats och godkänts för en viss tid, som varit fallet här, kan förlängas utan att det krävs ett nytt godkännande. EU-domstolen besvarade ganska klart att ett godkännande av

en placering som lämnats för en viss tid inte gäller för beslut om förlängning av placeringens varaktighet. Ett nytt godkännande måste då begäras. En dom om placering som meddelats i en medlemsstat och förklarats verkställbar i en annan medlemsstat kan endast verkställas i den senare medlemsstaten för den tidsperiod som anges i domen.

7.5. Centralmyndigheternas resurser

Centralmyndigheterna måste ha tillräckliga ekonomiska resurser och personalresurser för att kunna fullgöra sina uppgifter, och myndigheternas personal måste få lämplig fortbildning i tillämpningen av förordningen, helst också i bakgrunden till och tillämpningen av 1980 års Haagkonvention och andra relevanta familjerättsliga instrument. Språkutbildning är också mycket värdefullt liksom gemensam utbildning för domare, advokater och andra personer som arbetar med tillämpningen av förordningen och konventionen. Användningen av modern teknik bidrar i hög grad till att påskynda handläggningen av ärenden och bör uppmuntras därhelst det är möjligt.

7.6. Samarbete mellan domstolar

Vid sidan av dessa krav på centralmyndigheterna att samarbeta, föreskrivs det i förordningen att domstolarna i de olika medlemsstaterna ska samarbeta för olika ändamål. Vissa bestämmelser innehåller särskilda skyldigheter för domstolarna i olika medlemsstater att kommunicera och

utbyta information i samband med överföring av ett mål (se punkt 3.3) och i samband med bortförande av barn (se kapitel 4).

7.7. Domare som fungerar som kontaktpersoner

För att främja och underlätta sådant samarbete är det viktigt att uppmuntra kontakter mellan domstolarna, både inom ramen för det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område och genom initiativ från medlemsstaternas sida. Här har erfarenheterna av det informella internationella domarnätverket *International Haag Network of Judges*, som leds av Haagkonferensen för internationell privaträtt inom ramen för 1980 års Haagkonvention, visat sig vara till hjälp.⁽¹⁰⁶⁾

Många medlemsstater anser att det är värdefullt att delta i arbetet med att upprätta rättsliga nätverk genom att utse särskilda domare som fungerar som kontaktpersoner eller domare specialiserade på familjerätt för att underlätta tillämpningen av förordningen. Sådana arrangemang inom Haag-nätverket förekommer även inom ramen för det europeiska rättsliga nätverket, och kan leda till bättre och mer effektiva förbindelser såväl mellan domare och centralmyndigheter som mellan domstolar. Detta skulle i sin tur bidra till en snabbare handläggning av mål om föräldraansvar enligt förordningen.

(106) Se i detta avseende punkterna 3.3.4.2 och 4.1.5 ovan.

8. Förhållandet mellan förordningen
och 1996 års Haagkonvention om
skydd för barn – artiklarna 61 och 62

8.1. De båda rättsakternas tillämpningsområde

Förordningens tillämpningsområde överensstämmer till stor del med tillämpningsområdet för Haagkonventionen av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn (1996 års Haagkonvention)(107). Båda dessa rättsakter innehåller bestämmelser om behörig domstol och om erkännande och verkställighet av domar om föräldraansvar. Den största skillnaden är att 1996 års Haagkonvention även innehåller bestämmelser om tillämplig lag.

8.2. Ratificering av EU:s medlemsstater

I skrivande stund [juni 2014] har alla medlemsstater utom två ratificerat eller anslutit sig till konventionen. De två undantagen är Belgien och Italien som båda dock har undertecknat konventionen men ännu inte ratificerat den. Konventionen har trätt i kraft i de medlemsstater som ratificerat den. Förhållandet mellan de båda rättsakterna klargörs i artiklarna 61 och 62 i förordningen.

8.3. Vilka fall omfattas av förordningen och vilka omfattas av 1996 års konvention? – artiklarna 61 och 62

För att fastställa om det är förordningen eller konventionen som ska tillämpas i ett visst fall bör följande frågor besvaras:

8.3.1. Gäller målet en fråga som omfattas av förordningen?

Förordningen har företräde framför konventionen i förbindelserna mellan medlemsstaterna i frågor som omfattas av förordningen. Förordningen har följaktligen företräde i frågor om behörighet, erkännande och verkställighet. Däremot är konventionen tillämplig på förbindelserna mellan medlemsstaterna när det gäller frågor om tillämplig lag, eftersom det området inte omfattas av förordningen.

8.3.2. Har barnet hemvist på en medlemsstats territorium?

Om båda frågorna i punkterna 8.3.1 och 8.3.2 kan besvaras jakande, har förordningen företräde framför konventionen.

(107) Mer information om 1996 års Haagkonvention finns i professor Paul Lagardes förklarande rapport om konventionen på http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2943.

8.3.3. Gäller målet erkännande och/eller verkställighet av en dom som meddelats av en domstol i en annan medlemsstat?

Denna fråga måste besvaras med utgångspunkt i att reglerna om erkännande och verkställighet i förordningen är tillämpliga på alla avgöranden som meddelats av den behöriga domstolen i en medlemsstat. Det är irrelevant om det berörda barnet är bosatt på en viss medlemsstats territorium, så länge domstolarna i den staten är behöriga att meddela avgörandet i fråga. Förordningens bestämmelser om erkännande och verkställighet är således tillämpliga på avgöranden som meddelas av en medlemsstats domstolar även om barnet lever i en tredje stat som är part i konventionen. Målet är att skapa ett gemensamt rättsligt område, vilket kräver att alla avgöranden av behöriga domstolar i Europeiska unionen erkänns och verkställs enligt ett gemensamt regelverk.

8.3.4. Begränsad möjlighet att avtala om domstols behörighet – artikel 12

Som beskrivits i punkt 3.2.6, införs genom artikel 12 i förordningen en begränsad möjlighet att vända sig till domstol i en medlemsstat där barnet inte har hemvist, men till vilken det ändå finns en nära anknytning.

Denna möjlighet är inte begränsad till situationer där barnet har hemvist inom en medlemsstats territorium, utan gäller även när barnets hemvist finns i en tredje stat som inte är avtalsslutande part i 1996 års Haagkonvention. I sådant fall ska behörighet grundad på artikel 12 anses vara i barnets intresse, särskilt (men inte endast) om ett förfarande visar sig vara omöjligt i den berörda tredje staten⁽¹⁰⁸⁾. Om barnet har hemvist i en tredje stat som är avtalsslutande part i konventionen, är det konventionens bestämmelser som gäller.

(108) Se artikel 12.4 i förordningen.

Förteckning över tabeller och flödesscheman i denna handledning

<i>Tabell/flödesschema</i>	<i>punkt</i>
Domstols behörighet i äktenskapsmål	2.3.2
Bedömning av behörig domstol i mål om föräldraansvar	3.2.2
Fortsatt behörighet för domstolarna där barnet tidigare hade hemvist	3.2.4.2.8
Överföring till en domstol som är bättre lämpad att pröva målet	3.3.4.4
De grundläggande principerna i de nya bestämmelserna om bortförande av barn	4.1.4
Begränsat antal situationer där domstolarna i den anmodade medlemsstaten blir behöriga	4.2.1.2
Domstols behörighet vid fall av bortförande av barn – verkan av artikel 10	4.2.2
Återlämnande av barnet – jämförelse mellan bestämmelserna i 1980 års Haagkonvention och förordningen	4.3.6
Återlämnande av barnet efter bortförande – vissa praktiska aspekter	4.4.6
Flödesschema över förfarandet i mål om bortförande av barn efter ett beslut om att barnet inte ska återlämnas	4.4.9

Förteckning över mål som nämns i denna handledning EU-domstolens domar

<i>Mål</i>	<i>punkt</i>
Mål C-168/08, Hadadi mot Hadadi, REG 2009, s. I-6871	2.3.4
Mål C-523/07, A, REG 2009, s. I-2805.	2.3.5, 3.1.1.3, 3.1.3.2 och 3.2.3.2
Mål C-68/07, Sundelind Lopez mot López Lizazo, REG 2007, s. I-10403	2.3.6 och 2.3.8
Mål C-260/97, Unibank A/S mot Flemming G. Christensen, REG 1999, s. I-3715	2.5.5
Mål C-435/06, C, REG 2007, s. I-10141	3.1.1.3 och 7.4
Mål C-256/09, Bianca Purucker mot Guillermo Valles Perez, REU 2010, s. I-7353, (Purrucker I)	3.1.3.4, 3.2.2, 3.4.2, 3.5.1 och 5.1.1
Mål C-497/10 PPU, Mercredi mot Chaffe, REU 2010, s. I-0000	3.2.3.2
Klagomål i mål C-656/13 (2014/C 85/19), L mot M, R och K	
Klagomål i mål C-463/13, E mot B	
Mål C-296/10, Bianca Purucker mot Guillermo Valles Perez, REU 2010, s. I-11163, (Purrucker II).	3.4.2

Mål C-195/08 PPU, Inga Rinau, REG 2008, s. I-5271	3.5.1, 4.4.1, 4.4.6.4, 4.4.6.5, 4.4.6.6 och 5.1.3	Shaw mot Ungern, klagomål nr 6457/09	5.3.1
C-211/10 PPU, Povse mot Alpagu, REU 2010, s. I-06673	4.1.4, 4.2.1.2, 4.4.6.5 och 5.2	Prizzia mot Ungern, klagomål nr 20255/12	5.3.1
Mål C-400/10 PPU, McB mot L.E., REU 2010, s. I-8965	4.3.2.1 och 6.6	Iosub Caras mot Rumänien, klagomål nr 7198/04	5.3.2
Mål C-403/09 PPU, Detiček mot Sgueglia, REU 2009, s. I-12193	5.1.2	Deak mot Rumänien och Förenade kungariket, klagomål nr 19055/05	5.3.2
Mål C-491/10 PPU, Aguirre Zarraga mot Pelz, REU 2010, s. I-14247	5.1.3 och 6.6	Maumosseau och Washington mot Frankrike, klagomål nr 29388/05	5.3.4
Mål C-92/12 PPU, Health Service Executive mot S.C. och A.C., REU 2012, s. I-0000	7.4	Lipkowski mot Tyskland, klagomål nr 26755/10	5.3.4
		Povse mot Österrike, klagomål nr 3890/11	5.3.4
		Raban mot Rumänien, klagomål nr 25437/08	5.3.4
		Neulinger och Shuruk mot Schweiz, klagomål nr 41615/07	5.3.4 och 5.3.5
		Šneerson och Kampanella mot Italien, klagomål nr 14737/09	5.3.5
		B mot Belgien, klagomål nr 4320/11	5.3.5
		X mot Lettland, klagomål nr 27853/09	5.3.5 och 5.3.6

Europadomstolens mål

Mål punkt

Iglesias Gil mot Spanien, klagomål nr 56673/00	5.3.1
Ignaccolo-Zenide mot Rumänien, klagomål nr 31679/96	5.3.1
Maire mot Portugal, klagomål nr 48206/99	5.3.1
PP mot Polen, klagomål nr 8677/03	5.3.1
Raw mot Frankrike, klagomål nr 10131/11	5.3.1 och 5.3.2

En elektronisk version av handledningen finns på följande webbplats

<http://e-justice.europa.eu>

***Europe Direct är en tjänst som hjälper dig att få svar
på dina frågor om Europeiska unionen.***

**Gratis telefonnummer (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Varken informationen eller samtalen kostar i regel något
(men vissa operatörer, telefonkiosker och hotell kan ta betalt för samtalen).

Framsida, p. 4, p. 68: © iStockphoto
P. 8, p. 18, p. 48, p. 76, p. 82, p. 88: © Thinkstock

ISBN 978-92-79-39717-2
doi:10.2838/28189

© Europeiska unionen, 2014
Kopiering tillåten med angivande av källan.

Printed in Belgium

TRYCKT PÅ PAPPER SOM BLEKTS UTAN ELEMENTÄRT KLOR (ECF)

Kontaktuppgifter

Europeiska kommissionen
Generaldirektoratet för rättsliga frågor
Europeiskt Rättsligt Nätverk
på privaträttens område
just-ejn-civil@ec.europa.eu
<http://ec.europa.eu/justice/civil>

Publikationsbyrå

Europeiskt Rättsligt
Nätverk på privaträttens område